

FØRSTE STEG

NR. 1 / 2023

Et tidsskrift for barnehagelærere
fra Utdanningsforbundet

TEMA: Språk

ØKT LESEGLEDE MED NYE LESEMÅTER

Monica Sande leser gjerne for Neo og
Leo under trappa i barnehagen.

– Jeg er gjest for kamp. Skal vi jette?

Har du noen gang havnet i en samtale med ungdommer og ikke skjønt båret av hva de sier? «Sjæl!» Ungdom finner alltid på nye ord for å distansere seg fra tidligere generasjoner, ifølge språkkonsulent Lars Aarønes. Gjerne ved å låne ord fra engelsk eller innvandrerspråkene. Det er lett å bli stående som et spørsmålstegn fordi du «garra» ikke skjønner hva de snakker om, og ungdommen «cringer».

Allerede fra barn er små, blander de engelsk med norsk, eller engelsk med et annet førstespråk når de leker, viser en ny doktorgrad ved Universitetet i Stavanger. Forskeren håper studien vil inspirere barnehageansatte til å reflektere enda mer rundt språk. En barnehage som har jobbet mye med språk, er Byskogen i Larvik.

De lagde sitt eget bibliotek og begynte å lese på helt andre måter enn før. De ser at barna nå kan flere ord og lettere blir inkludert i leken. Flere ansatte opplever også en glede med bøkene de ikke visste de hadde.

Byskogens erfaringer får støtte i en ny internasjonal studie fra 13 land ledet av Universitetet i Oslo. Studien viser at barna lærte flere ord enn forventet i nedstengningen under pandemien. Grunnen var at foreldrene brukte mer tid på høytlesning enn før. Selv om forskerne bare så utviklingen i en drøy måned, sier de at den positive effekten av høytlesning er stor. Det kan være et godt råd å ta med seg. For ansatte i bar-

nehagen er ikke så gode til å gripe muligheten for lesestunder i barnehagen, viser en studie fra DMMH og OsloMet. Grunnen kan være at både barna og de ansatte lett lar seg distrahere, ifølge forsker Cecilie Fodstad.

Ikke alle er vokst opp med høytlesning. Noen kan slite med dysleksi eller ha dårlige erfaringer med å lese. Klarer vi å skape en åpenhet om egne erfaringer med bøker blant personalet,

kan kanskje flere få opp øynene for bøkernes magiske univers. Leseglede betyr ikke at du er rågod til å lese, men at du finner glede i å lese for deg selv eller andre. Klarer vi å få leseglede til å smitte like mye som forkjølelse i barnehagen, tror jeg flere barnehageansatte vil gripe barnas initiativ til lesestunder.

Høytlesning har vært viktig både i min egen og mine barns barndom. Nå lurte jeg et øyeblikk på om det er mulig å gi barna for mye høytlesning, med tanke på det stadig økende ordforrådet til ungdommene. På vei ut døra til fotballkamp hadde det vært en smule enklere å forstå disse ordene:

– Jeg er klar for kamp. Skal vi stikke?

Line

Line Fredheim Storvik

ansvarlig redaktør
line@utdanningsnytt.no

«Leseglede betyr ikke at du er rågod til å lese, men at du finner glede i å lese for deg selv eller andre.»

Ordforklaringer

sjæl = samme her/jeg også

garra = garantert

å cringe = å bli flau på vegne av noen andre

SIDEN SIST

har redaktør Line Fredheim Storvik (i midten) besøkt styrer Trine-Lise Hvarnes (t.h.) og pedagogisk leder Christina Halvorsen i Byskogen barnehagen i Larvik. Der har hun fått se og høre om biblioteket de har laget, og de ansattes mange nye og spennende måter å lese for barna på. Foto: Charlotte Wiig

Ansvarlig redaktør

Line Fredheim Storvik
line@utdanningsnytt.no
93 04 20 94

ANNONSEKONTAKT

Mona Jørgensrud, salgssjef, HS Media AS
mj@hsmedia.no
62 94 10 32 / 91 17 34 73

MEDLEMSSERVICE

Spørsmål om abonnement og bladordningen, adresseendringer og Min side:

medlem@udf.no
24 14 20 00

For medlemmer:

MIN SIDE

udf.no/min-side

Ikke medlem, men ønsker abonnement? Send e-post til: abonnement@utdanningsnytt.no

KONTAKT OSS

forstesteg@udf.no
Post: Første steg, Utdanningsforbundet, Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo
Besøk: Hausmanns gate 17, Oslo
På nett: utdanningsnytt.no/forste-steg

GRAFISK DESIGN

Mediamania
mediamania.no

TRYKK

Ålgård Offset AS
Opstadveien 7, 4330 Ålgård
ISSN 1504-1891

Bekreftet opplag: 32 098 ifølge

Fagpressens Mediekontroll

Utgiver: Utdanningsforbundet

Utgivelsesdato:

Første steg nr. 1 2023: 10. mars.

Første steg er medlem av Fagpressen og redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som likevel føler seg urettmessig rammet, oppfordres til å ta kontakt med redaktøren. Pressens Faglige Utvalg (PFU) behandler klager mot pressen.

Stoff i tidsskriftet kan bare gjengis etter tillatelse fra redaktøren og med kildehenvisning.

Vi forbeholder oss retten til å lagre og utgi stoffet i elektronisk form fra vårt redaksjonsarkiv eller andre databaser som vi har avtale med, herunder å utgi stoffet digitalt.

Forsiden: Fagarbeider Monica Sande, Neo Jevard-Skuland og Leo Svendsen i Byskogen barnehage. Foto: Charlotte Wiig

Første steg nr. 2 2023 kommer **26. mai**.

Tema: Språk

- 14** Økt leseglede med nye lesemåter
- 20** Det er få lesestunder i barnehagen, viser ny forskning
- 24** Det kvenske språket er i ferd med å dø ut
- 28** Dette kjennetegner småbarnsleseren
- 30** Ti nøkler til god lesekultur

Reportasjer

- 32** Dette kan trygge barna i overgangen til skolen
- 34** Barnehagelærere med master blir tryggere i jobben
- 40** Kari Killén: – Barns utvikling påvirkes av det de ikke husker
- 44** Pandemien stengte mexicanske barnehager i to år

Fag og forskning

- 48** Stemmen din kan påvirke barnas språkutvikling
Audun Rosslund
- 52** Fem tips til god språkstimulering i barnehagen
Marit Semundseth og Christine B. Østbø Munch
- 58** Barns ordforråd skjøt fart under pandemien
Audun Rosslund, Julien Mayor og Natalia Kartushina
- 62** Skriveglede i barnehagen
Tina Å. Hjertås, Kristin Fjeldstad og Reidun Flugstad Rygg

Meninger

- 68** Barn med spesielle behov får ikke hjelpen de trenger
Royne Berget
- 71** Kontaktforum barnehage: Hvordan får vi øye på barna?
Ann Mari Milo Lorentzen

HVER GANG

- 2** Leder
- 4** Barnehagen min: Storgaten barnehage
- 8** Nyhetsblikk
- 11** Studentblikk **Maren Lohne Westlie**
- 12** Styrerblikk **Jacob Broen**
- 23** Jus: For mye utbetalt lønn? Dette har du krav på **Endre Lien**
- 36** Mitt barnehageminne: Maja Lunde
- 38** Lekelyst: Lek med projektor
Trude Anette Brendeland
- 57** Min doktorgrad: Thomas Hammerø Lund
- 65** Nye bøker
- 70** Barnehager verden rundt

SAGT I DETTE TIDSSKRIFTET

«Jeg lærte at folk kan være veldig forskjellige, og at det er mange måter å leve et liv på og å utøve et livssyn.»

MAJA LUNDE, SIDE 37

Les flere saker fra barnehagen på utdanningsnytt.no/forste-steg

Følg oss på [@forstesteg](https://twitter.com/forstesteg)

MIN SIDE FOR
MEDLEMMER
udf.no/min-side

I denne barnehagen har de *barn fra 15 land*

Barnehagen er opptatt av **å bruke foreldrene som en ressurs**. Ved å hjelpe og lære av hverandre opplever barna og foreldrene mestring og fellesskap.

TEKST: MERETE SILLESEN FOTO: MARIANNE OTTERDAHL-JENSEN

Storgaten barnehage i Grimstad har både barn og ansatte fra ulike land.

– Vi bruker mye tid på å gi det enkelte barn og foreldre eller foresatte en trygg og god start. Mange trenger en lang innkjøringsperiode, og det er ikke noe som heter stress hos oss, sier styrer Connie Brådlund i Storgaten barnehage, som har barn fra Norge, Indonesia, England, Albania, Polen, Somalia, Serbia, Syria, Russland, Neder-

land, Tyskland, Burma, Hellas, Eritrea og Ukraina.

TELEFONTOLK

Barnehagen tar inn barn hele året. Samarbeidet mellom foreldre eller foresatte er veldig viktig, ifølge styreren. Barnehagen samarbeider også tett med kvalifiserings-tjenesten, som har ansvaret for voksenopplæringen i Grimstad. Mange av foreldrene går på norskkurs der. På det første møtet med barnehagen er det vanligvis en tolk til stede. Noen fra personalet går sammen med foreldrene og en tolk, rundt i barnehagen for å se på praktiske ting og rutiner, som klær, soving og bleieskift. Senere bruker de telefontolker ved behov. Nye foreldre får ofte oppfølging med bilder på SMS når de har levert barnet. Det er for å gjøre foreldrene enda tryggere.

TOSPRÅKLIG ANSATTE

Pedagogisk leder Line Foss Andersen forteller at de har ansatte både fra Norge, Bosnia, Somalia, Palestina og Syria. Dette barnehageåret har de hatt fire tospråklige ansatte. De fungerer som brobyggere. Det fører til gjenkjenning, trygghet og identitetsbekreftelse, både for barn og foreldre.

– Vi er opptatt av en ressursorientert tilnærming. Det betyr at personalet gjerne ber en annen forelder hjelpe til, hvis det

SAMARBEID: Barnehagen er opptatt av godt samarbeid med Amina Abdusalam Mohamed og de andre foreldrene. Amina ser på de ansatte som familie, og har god kontakt med pedagogisk leder Line Foss Andersen (f.v.) og styrer Connie Brådlund.

PÅKLEDNING: Personalet er nøye med å forklare foreldre, som ofte kommer fra et helt annet klima, hvilke klær barna trenger i barnehagen. Her er Mouse Kueth Lual (4, Sør-Sudan), Omar Altaieb (4, Syria), Sebastian Haidar Hosamo (5, Syria), Mahamed Amin Dirir Omar (4, Somalia) og Isra Yayhe Abdusalan (4, Somalia) godt rustet for litt ruskevær.

A photograph of three young children on a red rubber playground mat. The child in the center stands wearing a blue rain suit with a pattern of tools and green rubber boots. To the left, another child in a similar blue rain suit sits on a blue tricycle, wearing black rubber boots. To the right, a third child in a grey rain suit sits on a blue tricycle, wearing black rubber boots. In the background is a light-colored building with a grey door and windows, and a Norwegian flag is visible on the left.

«VI KAN IKKE TA SOM
EN SELVFØLGE AT ALLE
UMIDDELBART FORSTÅR
FORSKJELLEN MELLOM
BOMULL OG ULL ELLER
GUMMISTØVLER
OG CHERROX.»

Barnehagen min

MANGFOLD: I barnehagen finner Abesarit Amanuel Medhanie (4) fra Eritrea farger og tall på mange ulike språk.

FRUKTMÅLTID: Abisak Vahlangia Khaimeichho (2) fra Burma er glad i frukt. Denne dagen ville hun ha sekken på hele tiden, også mens hun spiste.

MANGE NASJONALITETER: Storgaten barnehage i Grimstad har barn fra 15 ulike land. Her er noen av dem: Yasmin Abdullahi Yusuf (Somalia) (bak f.v.), Abesarit Amanuel Medhanie (Eritrea), Safwan Abdalla Mahmoud (Eritrea), Hennikka Rim Vestli (Norge), Sundus Dirir Omar (Somalia) og Lujain Khnzadah (Syria); Emilia Mysiura (Ukraina) (i midten f.v.), Alia Aden Abdulle (Somalia), Evelyn Charina Albrecht (Norge og Indonesia), Sebastian Haidar Hosamo (Syria) og Elisha Beilaise Khaimeichho (Burma); Maria Mali Davidsen (Norge) (foran f.v.), Milana Mysiura (Ukraina), Mouse Kueth Lual (Sør-Sudan), Musab Mohamud Ali (Somalia), Eron Caraj (Albania) og Ahmed Yasin Mussa (Eritrea).

Storgaten barnehage

Det er en kommunal barnehage fra 1975 i Grimstad.

Den er en NAFO-barnehage – «Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring» i Agder.

Samarbeider tett med kvalifiseringstjenesten, der mange foreldre går på norsk-kurs.

Åpningstid: 0715 til 1630.

Antall barn varierer. Nå går det 53 barn her på tre avdelinger, en for 1–3 år og to for 3–6 år.

Den har 12 voksne og ekstra ressurser på grunn av minoritetsspråklige barn, læringer og personer som trenger språkpraksis.

mangler tospråklige ansatte. Vi kan ikke ta som en selvfølge at alle umiddelbart forstår forskjellen mellom bomull og ull eller gummistøvler og Cherrox, og at vi til og med skal være ute når det regner eller snør, sier Line.

– Ofte fører slike små situasjoner der flere foreldre hjelper hverandre og den ansatte, til samhold og nye vennskap. Hvert barn og hver voksen har rett til å være forskjellig og unik, og å være en del av fellesskapet i barnehagen, forteller Line.

IKKE ALLE FORELDRE KAN LESE

De barnehageansatte bruker mange bilder, både på gulvet, på veggene og på barnas plasser. Personalet tenker alternativt når det gjelder informasjonsflyten; muntlig informasjon er viktig, mens noe går skriftlig, enten på nettet eller papir. De ansatte

tar høyde for at ikke alle foreldre kan lese og skrive. Noen foreldre har heller ikke mobiltelefon når de kommer.

– Vi har hatt mødre som ikke kan lese, men som fint klarer å lage mat til 100 personer. Alle har ulike kvaliteter og ressurser, sier styreeren.

– Mangfoldet er en berikelse, og mat er kultur. Vi inviterer foreldre inn på barnehagens kjøkken hvis de vil lage mat fra sitt eget land til hele barnehagen, forteller styreeren.

– Noen ganger får jeg være med og lage mat i barnehagen. Det synes jeg er gøy, sier Snit Yonas Tsighe (4).

TRYGGE BARN OG FORELDRE

Første steg treffer Amina Abduelsalam Mohamed (27) fra Eritrea. Hun er mor til Ahmed (5), Mozen (3) og Amjed (1,5), som alle går i Storgaten barnehage. Amina

DOKØ: Barna Yasmin Abdullahi Yusuf (5) (Somalia) og Taha Mohamad Alkojji (6) (Syria) lærer både å vente på tur og å kople tall og antall i dokøen. Her sammen med pedagogisk leder Line Foss Andersen.

YOGA: Barna finner ro i yogastundene, og yoga praktiseres jevnlig i barnehagen av Sundus Dirir Omar (6) (Somalia) (f.v.), Maria Mali Davidsen (6) (Norge), Snit Yonas Tsighe (4) (Eritrea) og Ahmed Yasin Mussa (5) (Eritrea).

VANN OG SAND: For noen foreldre er det uvant at barna skal være ute uansett vær. Musab Mohamud Ali (3) og Mahamed Amin Dirir Omar (4) fra Somalia stortrives med å leke med vann i sandkassen.

kjente til barnehagen fordi hennes egen lillebror gikk der da familien flyttet til Norge fra Eritrea i 2014. Selv tar Amina studiespesialisering på videregående, og hun har tatt lappen. Barnas far er også fra Eritrea, og han har fast jobb.

– Jeg har vært trygg fra første dag jeg leverte Ahmed her, sier Amina, og smilet når øynene.

– Både han og de to små lærer utrolig mye i barnehagen. De ansatte er snille og inkluderende, og vi føler at de er vår familie, sier Amina. Hun understreker at hun ikke kunne ha gått på skole om hun ikke visste at barna var trygge i barnehagen. Hun trives i Grimstad og ønsker at familien skal bli helt integrert i lokalsamfunnet og i Norge. Derfor er språket viktig. Familien snakker norsk på skolen, på jobb og i barnehagen. Hjemme snakker de arabisk.

Slik viser barnehagen frem mangfold

På garderobeplassene er det bilde av barnet, norsk flagg og hjemlandets flagg.

De har flagg og «velkommen» på alle språk i garderoben.

På veggen henger et stort verdenskart med bilder av barna.

De har dukker og Lego-figurer med ulike kjønn og farger.

De bruker puslespill og spill som viser mangfold, hverdagssituasjoner, og har bilder fra barnas hjemland eller myldrebilder som oppfordrer til samtaler. De lager også spill selv som stimulerer til samtaler, læring av begreper og språkutvikling.

De har bøker på flere språk.

De spiller musikk fra forskjellige land.

De har en språkkoffert som de bruker for å visualisere eventyr.

– Barna blir selvstendige, sosiale og trygge her i Storgaten barnehage, det betyr alt for oss foreldre, sier Amina.

ramesil@hotmail.com

«VI HAR HATT MØDRE SOM IKKE KAN LESE, MEN SOM FINT KLARER Å LAGE MAT TIL 100 PERSONER. ALLE HAR ULIKE KVALITETER OG RESSURSER.»

FENGSELSBETJENT: Charlotte Munthe har gitt ut en bokserie om Martin som har en pappa i fengsel. Foto: Emilie Jørgensen

Bøker om å ha en pappa i fengsel

CHARLOTTE MUNTHER HAR GITT UT EN EGEN BOKSERIE om Martin som har en pappa i fengsel. Hun har jobbet som fengselsbetjent i åtte år, og har sett barns behov for informasjon når en de har nær, sitter i fengsel. Den første boken handler om å fortelle barnet at pappa er i fengsel. Ønsket er at den skal bidra til hjelp i samtalen. I den andre boken får Martin hjelp av en barnehageansatt til å fortelle det til vennene sine. Det er også en bok om samarbeidet mellom barnehagen og hjemmet. I den tredje boken besøker Martin pappa i fengselet, og i den fjerde boken har pappa kommet hjem, men må sone med fotlenke.

– Ønsket er at bøkene skal hjelpe pårørende av innsatte til å snakke om situasjonen de er i. Barna trenger å få være en del av prosessen, sier Charlotte Munthe. Målet er at bøkene skal bli brukt som et verktøy i de vanskelige samtalene. Samtidig er bøkene både spennende og lærerike for alle barn mellom 4 og 8 år. Håpet er at bøkene kan være med å viske ut fordommer, når flere barn lærer mer om temaet.

– Vær alltid ærlig overfor ditt barn. Ingen avslører løgn raskere enn barn.

Mary MacCracken, amerikansk forfatter (1926–2014)

SPØRSMÅL OM ABONNEMENT?

MEDLEM: medlem@udf.no
IKKE-MEDLEM:
abonnement@utdanningsnytt.no

TIPS OSS om ny forskning og nyheter på fortesteg@udf.no

Penger til ekstra bemanning

Kanvas sparte 3 millioner kroner på lønnsutgifter i de 33 barnehagene som var i streik sist høst. Pengene har Kanvas brukt på ekstra bemanning. De yngste barna hadde behov for ny tilvenningsperiode, og flere foreldre brukte feriedager i løpet av streiken og hadde behov for barnepass i jula. Penger som eventuelt er igjen etter at barnehagene har styrket bemanningen, skal gå til leker og inventar. Det er i tråd med stiftelsens formål, det vil si at pengene skal komme barna til gode, ifølge en pressemelding fra Kanvas.

Nye krav til styrere

Nesten hver femte barnehage har ikke egen styrer, men deler med en annen barnehage. Nå vil regjeringen innføre nye regler om at styreren skal være til stede i barnehagen. Barnehagene kan fortsette å samarbeide om å dele styrerressurser, men kun hvis det ikke fører til en reduksjon i styrerressurser for hver enkelt barnehage. Styrer må også være fysisk til stede mesteparten av tiden, og det må være en hensiktsmessig avstand mellom barnehagene, hvis de deler styrer. Deling av styrer skal ikke gå på bekostning av kvaliteten på tilbudet. Kravene skal inn i en ny forskrift. – Vi vil sikre at styrer får nok tid til å drive pedagogisk ledelse og til å følge opp medarbeidere og barn, sier kunnskapsministeren. Høringsfristen er 12. mars. (regjeringen.no)

Fornøyde foreldre

Norske barnehager kommer best ut i Skandinavia i en undersøkelse av foreldretilfredshet utført av EPSI Norge. Foreldrene opplever at barnehagene har dyktige ansatte som viser god omsorg for barna. Nesten 600 foreldre med barnehagebarn har deltatt i undersøkelsen. 93 prosent svarer at barna deres trives meget godt i barnehagen. Norske foreldre er mer fornøyd med barnehagene enn foreldre i Danmark og Sverige. Private barnehager får den aller beste tilbakemeldingen, fordi de satser på mat og kosthold. Foreldrene mener barnehagene bruker for mange vikarer.

(kommunal-rapport.no)

Private barnehageeiere tok utbytte

Private barnehager hadde et overskudd på 1 milliard kroner i 2021, viser de nyeste tallene fra Statistisk sentralbyrå (SSB). 11 prosent av dette ble overført som utbytte til eierne. 16 prosent av utbyttet gikk til konsernbidrag og 7 prosent til enkeltpersonforetak. I alt 65 prosent ble overført til egenkapitalen. De private barnehagene mottok offentlige tilskudd på 23,3 milliarder kroner i 2021. Det dekket 86 prosent av driftskostnadene, mens foreldrebetalingen dekket 15 prosent. 44 prosent av de private barnehagene er eid av et konsern eller aksjeselskap.

(kommunal-rapport.no)

Barna stilte ut egen keramikk

100 barn i sju barnehager i Indre Østfold har vært med i keramikkprosjektet *Lek med leire*, som har fått støtte av Norsk kulturråd. Keramiker Wisam Al-Samad ønsket å skape en interesse for keramikk hos neste generasjon og å få egne erfaringer med å jobbe med barn.

– Et mål ved prosjektet er at barna skal erfare gleden ved å arbeide med leire, bli kjent med leire som et levende og skapende materiale, og være kreative og jobbe med hendene, sier keramikeren. Barna lagde en keramikkskål hver og tegnet på den med ulike farger. De lærte hva keramikk, leire, glasur og en keramikkovn er.

– Berøring av leire stimulerer ikke bare barns sanser, men også deres følelser. Barn er eksperter på leire. Det å ta på våt jord og å leke med den er en instinktiv reaksjon for dem, sier Al-Samad. Han er utdannet keramiker ved College of Fine Arts i Bagdad, har hatt utstillinger verden rundt og har fått priser for sitt arbeid. Barnas keramikk ble vist i bibliotekene i Askim og Eidsberg. Målet med utstillingen var at barna skulle få oppleve mestring, ifølge keramikeren.

UTSTILLING: Barn i sju barnehager i Østfold har laget sitt eget keramikkfat sammen med keramiker Wisam Al-Samad. Foto: Zahra Al-Samad

195 samiske barn

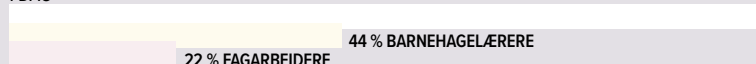
i 13 barnehager i Norge kan få gratis barnehageplass fra høsten. Sametinget har vedtatt å gi gratis barnehageplass til samiskspråklige barn utenfor Nord-Troms og Finnmark. Målet er å sikre at samiske barn får oppfylt sin rett til barnehageplass med samisk språk og å hindre fraflytting fra distriktene.

(ntb.no)

630 nye videre- utdanningsplasser

for barnehagelærere er satt av i strategien *Kompetanse for fremtidens barnehage fra 2023–25*. I dag er 44 prosent av de ansatte barnehagelærere, og 22 prosent er fagarbeidere, mens regjeringen i Hurdalsplattformen har mål om 50 prosent barnehagelærere og 25 prosent fagarbeidere.

I DAG

MÅL

(regjeringen.no)

Hold deg oppdatert på
utdanningsnytt.no/forste-steg

UTDANNINGSNYTT

Bøkene utvikler barnas fantasi, kreativitet og språk og gir gode samtaler og nærhet mellom voksne og barn, **skriver Maren Lohne Westlie.**

Vi må gjøre litteraturen tilgjengelig for barna

Maren Lohne Westlie
masterstudent ved Dronning
Mauds Minne Høgskole for
barnehagelærerutdanning
(DMMH)
marenhurra@gmail.com
Foto: privat

Å bli lest for fremmer språkutvikling og skaper nærhet mellom voksne og barn.

Å bli lest for. Lukke øynene og se historiene for seg inni hodet. Kanskje pirke litt borti skorpene på kneet fra tidligere i uka, lene hodet inntil mammas mage og kjenne gjespen som presser seg frem. Og ønsket om at hun ikke skal stoppe, for der, inni fortellingen er det så godt å være!

Minnene fra barndommens lesestunder er viktig inspirasjon i masterstudiet og i mine møter med barna.

SAMTALER OG NÆRHET

I arbeidet som pedagogisk leder i barnehagen har jeg mye erfaring med å lese for barn. Som masterstudent på DMMH med fordypning i barnekultur er jeg særlig opptatt av hvor tilgjengelig vi gjør litteraturen for barna, og hvordan leken kan bli påvirket av bøker. Det er mange aspekter ved høytlesning jeg har sansen for. Lesing innbyr til samtaler. Å bli lest for fremmer språkutvikling og skaper nærhet mellom voksne og barn. Litteratur er også en viktig kilde til refleksjon og undring, og litteratur kan være en god inngang til å forstå den komplekse verden vi lever i. Bøkene er kilde til ny kunnskap, de kan pirre vår nysgjerrighet og fantasi.

MUMMIDALEN OG FØLELSER

Gjennom litteraturen blir vi kjent med egne og andres følelser og hvordan vi forholder

oss til andre mennesker (Nussbaum, 2016). I barnehagen min jobber vi med ulike temaer gjennom året. Et år hadde vi Mummidalen som tema. Vi tok for oss de ulike karakterene i fortellingene, og sammen med barna gjorde vi oss kjent med deres forskjellige egenskaper. Gjennom samtaler kom vi blant annet frem til at Hufsa var så skummel fordi hun var ensom, at Ninni ble usynlig fordi tanten hennes ikke brydde seg om henne, men på grunn av gode venner som viste henne kjærlighet og omsorg, ble hun synlig igjen. En liten jente følte seg helt lik Tufsla og Vifsla fordi hun selv lespet så fælt. Flere av barna kjente seg igjen i karakterene. Og samtalene som fulgte, skapte gode refleksjoner som fikk barna til å tenke og undre seg sammen. Som pedagog ønsker jeg å bevare og beskytte den kraften og fantasien som jeg mener ligger latent i barnet, og legge til rette for at den skal få utvikle seg, gjennom å lese bøker for dem.

Litteratur

NUSSBAUM, M. C. (2016). Litteraturens etikk. Oslo: Pax Forlag.

I hvert nummer inviterer vi en student til å skrive om et tema han eller hun brenner for.

Barnehagene bør få mer penger til materialer og videreutdanning av ansatte. Det er en god investering, **skriver Jacob Broen.**

Å investere i barnehagen er lønnsomt

Jacob Broen
styrer i Hov-Meklenborg
barnehage i Oslo
jacob.broen@hotmail.com
Foto: Line Fredheim Storvik

”*Andre bransjer bruker etterutdanning og kurs som en bevisst strategi for å tiltrekke seg og beholde kvalifiserte medarbeidere. Slik bør det også være i barnehagen.*”

Jeg har vært leder av en mellomstor bedrift som produserer Norges kommende gull siden 1988. Men har eierne lagt til rette for at jeg som leder har gode nok rammebetingelser?

Hvorfor er vi ikke opptatt av lønnsomhet og investeringer i bransjen som skal fornye Norge?

Vi trenger ikke nye kontorstoler og bedre tripp-trapp-stol, men vi trenger at barna møter en barnehage med allsidige lekemuligheter og materialer som vi ønsker. Barn som får gode materialer som bidrar til å utvikle deres fantasi og kunstneriske evner, vil være lønnsomt for samfunnet på lang sikt.

LITE PENGER TIL MATERIALER

Av barnehagebudsjettet går 85 prosent til lønn, 13 prosent til vedlikehold av bygninger og resten til barna. Dette budsjettet må økes. Ansatte har gjennom flere år opplevd at deres budsjett for å kunne drifte pedagogisk virksomhet er svekket. Barna får dårligere og dårligere tilbud. Mitt lederskap handler mest om å legge til rette for de ansatte på avdelingene. De ansatte har ikke samme betingelser som andre grupper.

De har mindre penger til å anskaffe nytt materiell og få opplæring og kurs. Ansatte opplever at de ofte må gå på kompromiss med det de ønsker å gjøre, fordi det ikke er mulig innenfor de økonomiske rammene.

ØKT KOMPETANSE ER LØNNSOMT

Ansatte som får mulighet til å øke sin kompetanse, er meget lønnsomt for en bedrift. Med stadig større krav til oss som jobber i barnehagen, forventer jeg at eierne bruker mer penger

på opplæring og kurs. Det er viktig for å utvikle barnehagens kvalitet.

Vi er mange som har fått tilleggsutdanning som styrer – takk for det – men det er et stort etterslep for barnehagelærere. De skal stadig beherske nye og flere digitale verktøy, foreldrene er mer krevende, og barnegruppene har flere utfordringer enn før. Utdanningen som mange fikk på 2000-tallet, må oppdateres. Andre bransjer bruker etterutdanning og kurs som en bevisst strategi for å tiltrekke seg og beholde kvalifiserte medarbeidere. Slik bør det også være i barnehagen. Kurs og opplæring er lønnsomt og bør gir mer lønn. Eiere må også få et krav om å drive opplæring av ansatte.

TO PROSENT TIL BARN

Det brukes i dag rundt 50 milliarder på barnehager i året, det meste kommer fra kommunene. Er det gjort gode nok undersøkelser for å se på om den investeringen er lønnsom? Det meste går til lønn og drift av bygninger. Det er rundt 260 000 barn i norske barnehager, og det brukes ca. to prosent eller 3500 kroner på hvert barn per år. Pengene skal gå til materialer, kontorutstyr, ny faglitteratur, kopipapir, lisenser og papirer. Det må investeres mer i barnehagene for å kunne gi samfunnet de samfunnsborene som skal drive dette land fremover. Ja, jeg tenker på lønnsomheten i min bedrift, men uten investeringer og utvidelse av egenkapitalen kan det være vanskelig å nå alle målene.

I hvert nummer inviterer vi en styrer til å skrive om et tema han eller hun brenner for.

søve

Norskprodusert lekemagi med sand og vannlek fra Søve

Ønsker dere et uteområde skapt for aktivitet, rollelek, latter og læring? Med sand og vannlek fra Søve får barnas kreativitet og fantasi fritt spillerom.

Med vårt modulbaserte sand og vannlekesystemer lager vi rom for trinnvis oppgradering av uteområdet.

Her har dere mulighet til å starte i det små og bygge på med de modulene dere måtte ønske.

Våre produkter er produsert med vedlikeholdsfrie materialer, og har en forventet levetid på over 30 år!

Velg dine moduler og få et tilbud på sove.no

Norges eneste produsent av
Svanmerkede lekeapparater

Økt leseglede med nye lesemåter

Byskogen barnehagen lagde bibliotek, og de ansatte begynte å lese på helt andre måter enn før. **Nå kan barna flere ord og blir lettere inkludert i leken.**

TEKST: LINE FREDHEIM STORVIK FOTO: CHARLOTTE WIIK

Noe av det første som møter deg når du besøker Byskogen barnehage i Larvik, er et bibliotek med bøkene lett tilgjengelig i bokhyller. Her er en koselig sofagruppe og bøker på både norsk, polsk, somali, arabisk og tigrinja. Det nye biblioteket er en av flere ting barnehagen har gjort for å få både flere barn og ansatte til å lese bøker.

– Personalet tar bøkene oftere fram sammen med barna enn før og sier at de har fått flere måter å formidle bøkene på, sier styrer Trine-Lise Hvarnes.

LÆRER SEG BØKENE

Tidligere leste de ansatte ofte bøkene fra start til mål. Nå kan de ha lesestopp ved et bilde barna er opptatt av, og snakke lenge om det. De har med gjenstander som er knyttet til boka, og snakker om dem både før under og etter at de har lest for barna. Alle ansatte velger ut såkalte fokusbøker som de leser til de kan dem godt.

– Poenget er ikke å få lest hele boka, men å ha en dialog, sier styrer Trine-Lise Hvarnes. Boka *Den lille larven Aldrimett* kan starte med at de snakker om et eple. Språkprosjektet er en del av Larvik kommune sin satsing på språk. Som en minoritetsspråklig barnehage hadde barnehagen behov for økt kompetan-

LAGET PINNEMENN:

Boka *Pinnemannen* er utgangspunkt for årets tema i barnehagen, og barna har laget sine egne pinnemenn av pinner fra skogen bak barnehagen.

SPRÅKKOFFERT:

De ansatte har laget åtte kofferter til åtte ulike bøker og har samlet eller laget gjenstander som de kan bruke når de leser boka. Her er figurene til *Gullhår* og *de tre små bjørner*.

se. Den har 152 barn som snakker 17 ulike språk, og flere flerspråklige ansatte. Barnehagen har derfor fått veiledning fra Universitetet i Sørøst-Norge gjennom *Regional ordning for kompetanseutvikling i barnehagen* (ReKomp).

ULIKE MÅTER Å LESE PÅ

Barnehagen har en egen ressursgruppe med fire ansatte som har ansvar for å komme med forslag til nye, gode bøker og måter de kan formidle bøker på. De har laget 8 ulike språkkofferter og 8 ulike språk-nett som inneholder en bok og aktuelle konkreter knyttet til boka. Her er bøkene *Shh, jeg har en plan*, *Den lille røde høna*, *De tre bjørner* og *Pinnemannen*. Når de ansatte har lest en bok, lager de en anmeldelse av boka som de setter inn i en perm med bilder og noen ord om hvordan de leste boka, og hvordan det fungerte.

– Vi har fått med alle ansatte på leseprosjektet mye takket være ressursgruppa, sier styreren.

De ansatte leser også bøker på steder de ikke leste før, som under bordet, i vinduskarmen eller under trappa. Barna kan sitte og lese bøker i en kube eller i en bokbåt.

– Ikke alle barn kan sitte stille og lese en bok. Noen må gjøre det under en trapp, sier styreren. Mens noen avdelinger kanskje ikke hadde bøker før, står bøkene nå lett tilgjengelig i barnehøyde. De har laget to bibliotek, et for barna og de ansatte og et for foreldrene. Ønsket er at barna skal låne med seg bøker hjem. Bøker de ansatte vil anbefale til

«De små leser med hele seg. Derfor må vi gjøre om boka til en lek.»

LESEKROK: Alva Hillestad-Brattvoll (tv.) og Iben Egumfeldt-Jørgensen koser seg med bøker i sofakroken. Over henger tøynett med en bok og gjenstander, som de ansatte kan bruke når de leser boka.

Tema

LESEGLEDE: – Hvor er halen til katten? Kan du lyse på halen til katten? Fagarbeider Monica Sande i Byskogen barnehage leser for Neo Jevard-Skuland (t.v.) og Leo Svendsen under trappa og på steder hun ikke leste bøker før, som under bordet, i vinduskarmen og ute på tur.

NYE LESESTEDER: Kuben er et populært lested for femåringene Iben Egumfeldt-Jørgensen (t.v.), Alva Hillestad-Brattvoll og Dennis Huynh Solberg.

hverandre, står lett tilgjengelige på arbeidsrommet.

SPRÅKLØYPE OM REVEN

I den lille bøkeskogen like ved barnehagen er en avdeling på tur i en av barnehagens fem språkløyper, som har dyr som tema. På revestien stopper fagarbeider Monica Sande opp ved et bilde av en rødrev.

– Husker dere hva reven gjør når den hører en mus? spør hun.

– Reven hopper rett på musa, selv om den er under bakken, svarer Iben Egumfeldt-Jørgensen (5). De snakker om at reven graver ned maten den ikke spiser med en gang, og at revebarna kjenner igjen moren på den hvite halen. De går over røde blader og mosekledd svaberg. På veien finner Aurora Kind en pinnemann. Boka *Pinnemannen* er utgangspunkt for årets tema i barnehagen. Fremme ved revehiet, som de kaller den lille hulen i fjellsiden, setter barna seg ned og får høre eventyret om kråka og reven. Monica forteller eventyret med stor innlevelse og ved hjelp av filtfigurer som hun har laget selv. Det siste stykket til barnehagen stopper de opp

SPRÅKLØYPE:

Fagarbeider Monica Sande og barn i Byskogen barnehage går på tur på revestien, der barna snakker om og får høre eventyr om reven.

ved bilder av polarreven og fjellreven, før det er tid for lunsj.

ANSATTE LAGER FIGURER TIL BØKENE

– Jeg elsker å lese bøker for barn og å lage konkreter jeg kan bruke, forteller Monica. Hun lager de flotteste figurer av Albert Åberg, Hakkebakkeskogen og figurene fra Frost og har egen konto på Facebook. Hun leser på mange ulike måter, som å velge ut kun en bildeside i en bok som de snakker om, eller å ha lesestopp underveis.

– Målet er å få barna til å bli engasjerte og

LÅNER UT BØKER: Med 17 ulike språk i barnehagen har de også eventyr på polsk, somali, arabisk og tigrinja.

Boktips

KARI STAI:

Jakob og Neikob: Naboen

EVA STAAF:

Tiril som trodde at ...

SVEIN NYHUS:

Bøkene om Lars

KARI GROSSMANN-serien

JØRN H. HURUM:

Slik levde T-Rex

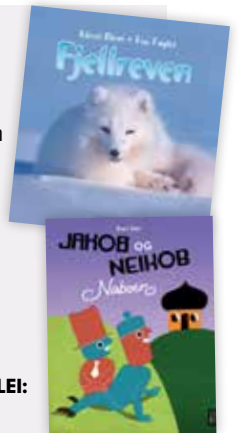
KIRSTI BLOM OG EVA FUGLEI:

Fjellreven

REBECCA WEXELSEN:

Ulf er uvel

Kilde: dosent Trine Solstad ved Universitetet i Sørøst-Norge, campus Vestfold

Tips til lesestunden

- **Du kan øke barnas ordforråd** ved å sette ord på det barna har rundt seg når dere er på tur, når barna kjenner og smaker på ting. Barnet øker ordforrådet ved å prøve ut språk sammen med andre.
- **La barna være de som er språklige aktive**, og la dem få kommentere det som skjer i boka, underveis.
- **Sørg for at barna får snakke sammen om boka**, og ikke bare svare på spørsmål fra den voksne.
- **Les for barna i små grupper.** Da er sjansen for at de tør å snakke sammen, større.
- **Ha kjennskap til bøkene du leser for barna.** Mange bildebøker handler om vanskelige følelser, og da er det viktig å være forberedt.
- **La barna møte et mangfold av bøker**, også tekster som noen opplever som utfordrende å lese, som for eksempel om vanskelige følelser, sjalusi og kjønnsidentitet.
- **La barna lese sakprosa**, som bøker om dinosaurer, insekter og gravemaskiner. Sett deg inn i det barna er interessert i, som hva en grabb eller hjulveker er, eller at insektene har følehorn og bein. Barn må lære ordene i en sammenheng.

Kilde: dosent Trine Solstad ved Universitetet i Sørøst-Norge, campus Vestfold

«Ikke alle barn kan sitte stille og lese en bok. Noen må gjøre det under en trapp.»

BIBLIOTEK: Iben (t.h.) og Alva synes det er stas å kunne låne med seg bøker hjem fra barnehagens bibliotek.

LEKER EN BOK: – Hvor er hånda di? Kan du vifte med den? spør pedagogisk leder Christina Halvorsen, som leser boka om Lars for 2-åringene Brage Kind (f.v.), Even Juan Bedayos Lindegård og Henos Tewelde Weldegergsh.

delta i samtalen og å hjelpe barn med lite språk eller barn som ikke har norsk som morsmål. Vi ser at barna får større ordforråd og tar med seg bokens innhold i leken, sier Monica. Hun er med i barnehagens ressursgruppe.

– Ikke alle er glad i å lese for barn, og mange var ikke vant til å lese, forteller Monica. Hun sier de er blitt flinkere til å snakke med hverandre om bøker, eller tipse styreren når de har sett en ny, bra bok.

– Flere ansatte opplever nå en glede med bøker de ikke visste de hadde, sier Monica.

SAMLER BARNA I LEKEN

På småbarnsavdelingen leker pedagogisk leder Christina Halvorsen boka *Lars er Lars* med de yngste. Når Lars viser frem føttene sine, spør hun hvor barnas føtter er. Når Lars vifter med beina, gjør barna det samme. Når Lars klapper med hendene, kommer det små klapp fra barna.

BOKBÅT: Lukas Rolfsen (3) synes det er gøy å lese Peppa Gris i bokbåten som er laget av en plastikk-kasse med noen myke puter.

«Jeg synes barna har blitt sikrere i språk, og bøkene samler barna i leken.»

SKOLEBIBLIOTEKAR:

Etter at barnehagene i Lindesnes kommune begynte å jobbe systematisk med leseglede, får de tilbakemelding fra skolene om at førsteklassingene blir rolige av høytlesning, forteller rådgiver Line Hansen Hjelup. Foto: Magne Hadland

– De små leser med hele seg. Derfor må vi gjøre om boka til en lek, forteller Christina, som også er kunst- og håndverkslærer og har heklet mange av figurene de bruker i lesestundene.

– Jeg synes barna har blitt sikrere i språk og bøkene samler barna i leken, fordi de får et felles leketema, sier Christina.

Pedagogisk leder Petter Simonsen forteller at de har fått gode tilbakemeldinger fra foreldrene på leseprosjektet. De sier at barna ivrig forteller om at hvaler står og sover, etter at de har lest om hvalen og besøkt Hvalfangstmu-seet i Sandefjord.

– Nå stopper jeg ikke opp fordi jeg ikke kan boka, lenger, men fordi barna har spørsmål, sier Petter.

HAR SKAPT STØRRE INTERESSE

Dosent Trine Solstad ved Universitetet i Sørøst-Norge har fulgt språkprosjektet i By-

skogen barnehage og sier de har vært veldig flinke til å aktivisere personalet.

– Det virker som måten de har jobbet på, har skapt større interesse for arbeidet med litteratur for barn, og at de er opptatt av hvordan de kan skape interesse for bøker hos de yngste barna som kanskje ikke er blitt lest for før, sier Solstad. Hun påpeker at barnehagen nå eksponerer bøkene bedre og har et bedre bokutvalg.

– Jeg er imponert over de nye rommene de lager for lesing. De er flinke til å skjønne hva som er interessant for barna å gjøre i lesesituasjonen, som å lese i krokar, hytter og hulrom, sier Solstad. Hun synes det hadde vært bra om de systematisk kunne registrere hva slags resultater tiltakene har hatt for ansatte og barn.

SETT ORD PÅ TING RUNDT BARNET

Solstad sier barnehageansatte kan øke barnas ordforråd ved å sette ord på det barna har rundt seg når de er på tur, når barna kjenner og smaker på ting.

– Det er viktig at personalet integrerer ord, uttrykk, følelser og inntrykk for eksempel fra turene i samtale med barna. Barna øker ordforrådet ved å delta i samtaler, og å tvinne sammen erfaringer, følelser og opplevelser med språk. Det må læres, ser Solstad. Hun påpeker at det er viktig å la barna være de som er språklig aktive under lesestunden.

– Sørg for at barna får snakke sammen om boka, og ikke bare svare på spørsmål fra den voksne. Barn bruker språk i samhandling med andre, og det er viktig å ta vare på øyeblikkene der barna gjør dette, sier Solstad.

Lindesnes er en annen kommune som jobber systematisk med leseglede i sine 28 barnehager.

– Lærerne på skolen merker stor forskjell

SATSER: De ansatte er blitt tryggere på å lese og bruke bøker, og leser mer enn før, forteller styrer Trine-Lise Hvarnes (i midten), fagarbeider Monica Sande (t.v.) og pedagogisk leder Christina Halvorsen i Byskogen barnehage.

etter at barnehagene satset på høytlesning for ti år siden. Da ble barna urolige etter fem minutter med høytlesning. Nå er det motsatt: Er barna urolige, kan du ta frem en bok, fordi barna elsker høytlesning, forteller Line Hansen Hjellup, skolebibliotekar, lærer og rådgiver for språk, lesing og skriving i Lindesnes kommune.

– Når du har fått en slik kultur i barnehagen, er det verdifullt, sier Hjellup.

line@utdanningsnytt.no

SPRÅKNETT: De ansatte har laget tøynett til åtte ulike bøker og har samlet eller laget gjenstander som de kan bruke når de leser boka.

ANNONSE

Ta med hele barnehagen til Malawi!

Nytt og variert pedagogisk opplegg fra FORUT tilpasset rammeplanen.

Bli kjent med femåringen Hamphless fra Malawi.

Ny barnemusikk fra Silje og Maria

Hampless og det varme hjertet

Informasjon og påmelding på forut.no/barn

FORUT Barneaksjonen

Det er få lesestunder i barnehagen

Ansatte i barnehagen er ikke så gode på å gripe muligheten for lesestunder når barna ønsker å lese bøker, viser studie.

TEKST: LINE FREDHEIM STORVIK

Av 27 situasjoner der barna eller de ansatte gjør forsøk på å lese for barna i barnehagen, blir bare 6 av dem til lesestunder, viser studien *Gripes muligheten? Om lesestunder med de yngste barna i barnehagen* fra Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning (DMMH) og OsloMet.

– En forklaring kan være at 1-3-åringene er flyktige i oppmerksomheten sin og lett lar seg distrahere, men det er også interessant å se hvor enkelt de ansatte lar seg distrahere bort fra lesestunden, forteller Cecilie Dyrkorn Fodstad, forsker og førstelektor i norsk ved DMMH. Hun er en av dem som står bak studien.

LAR SEG DISTRAHERE

I studien har forskerne brukt materialet fra studien *Blikk for barn* – som har vært i 111 småbarnsavdelinger over hele landet og filmet barn og ansatte gjentatte ganger. I 50 av videoene, som er 10 minutters sekvenser, er det bøker til stede. De tre forskerne har valg ut 27 av filmene der det ble gjort forsøk på lesestunder.

– Forskingen viser at det trolig leses lite på småbarnsavdelingene. Av 27 situasjoner der det blir gjort forsøk på å formidle bøker, blir bare 6 av dem til lesestunder. Det er ganske lite, sier Fodstad. En grunn kan være at små barn lett lar seg distrahere, men de ansatte lar seg også distrahere både av barn og av kollegaer, ifølge forskeren. Hun er overrasket over resultatene av studien.

«Det at ansatte blir distrahert, er nok kjernen i at det blir formidlet mindre litteratur enn man kan ønske.»

FØRSTELEKTOR: – Godt språkarbeid er å tenke at lesestundene gjør at barn lettere blir inkludert i leken etterpå, sier Cecilie Dyrkorn Fodstad ved DMMH. FOTO: Marie Glasø Glein

– Jeg vet at mange barnehageansatte er opptatt av bøker og ser verdien av å formidle til barn. Det at ansatte blir distrahert, er nok kjernen i at det blir formidlet mindre litteratur enn man kan ønske. I en barnehage skjer det mye, og utfordringen er å skape en kultur for lesing på avdelingen, sier Fodstad. Hun forteller at det er gjort lite forskning på lesepraksiser på småbarnsavdelinger.

– Studien viser at kultur for lesing bør innarbeides og styrkes i mange småbarns-avdelinger, sier Fodstad.

LAG EGNE LESESTEDER

4 av de 6 lesestundene som blir noe av i studien, er alle planlagt og skjermet i et eget rom.

– Det betyr ikke at det ikke skal være

spontane her-og-nå-lesestunder, men at det kan være lurt å skjerme dem. Grip mulighetene, for barna kommer med bøker og tar initiativ til lesestunder, men de blir fort avbrutt, sier Fodstad. Det kan også være lurt å skape egnede lesesteder på avdelingen. Lesestedet bør være skjermet, det bør være godt å sitte der, det må være et sted mange kan se bildene og kunne sitte nært.

LESING GIR GODT LEKEMILJØ

Det finnes ikke et entydig svar på hva som er en god lesestund i barnehagen, ifølge Fodstad. Hun viser til en treåring som ofte ble tatt vekk fra samlingsstunden fordi han var urolig. En ansatt lot gutten få være med, selv om han ålet seg rundt mens hun leste og fortalte. Da den ansatte seinere snakket om boka, kunne gutten gjenfortelle hele boka.

DOSENT: – Det er et nederlag hvis vi ikke klarer å gi alle barn i barnehagen nok forståelse og kompetanse på norsk til å følge undervisningen på skolen, mener Trine Solstad ved Universitetet i Sørøst-Norge. Foto: HIS

LETT DISTRAHERT: Av 27 situasjoner der det blir gjort forsøk på å formidle bøker i barnehagen, blir bare 6 av dem til lesestunder, viser studier. De ansatte lar seg lett distrahere både av barn og av kollegaer. Illustrasjonsfoto: Adobe Stock

– Det å fange opp barna er viktig for å få dem med i lesestunden. Det kan du gjøre ved for eksempel si: «Kom, vil du også se hva som skjer med Julia?» Eller ved å koble det barnet gjør til en hendelse i boka: «Jeg ser du åler deg bort, det gjør larven i boka også», forteller Fodstad. Regner det ute, kan du lese boka *Regnværsdagen* og spørre barna: «Skal vi gå ut og hoppe i sølen?»

– Klarer de ansatte å skape en sammenheng mellom litteraturen og leken, så gir det mange barn mulighet til å delta i leken. Skaper du et inkluderende lese miljø, skaper du et inkluderende lekemiljø, sier Fodstad. Hun sier det som kjennetegner et godt språkmiljø, er at barna får delta og har ansatte som verdsetter lesestunden og er opptatt av at alle barn skal få være med.

– Godt språkarbeid er å tenke at lesestundene gjør at barn lettere blir inkludert i leken etterpå, sier Fodstad.

LESER MINDRE ENN FØR

I Norge leser vi færre bøker enn før, og mange leser ingen bøker, viser den siste leserundersøkelsen blant barn og unge fra Ipsos. 13 prosent av barn og unge mellom 8 og 19 år svarer at de ikke har lest en eneste bok i 2021. Hele 43 prosent av barn og unge sier at de ikke blir lest for.

– Studier viser at det som har mest effekt på barnas språkutvikling er høytlesning. Barn må ha noen felles historier å snakke om, og bildebøker kan overskride språklige barrierer, sier dosent Trine Solstad ved Universitetet i Sørøst-Norge.

– Det er ikke noe som er viktigere enn språk. Det er et nederlag hvis vi ikke klarer å gi alle barn i barnehagen nok forståelse og kompetanse på norsk til å følge undervisningen på skolen, mener Solstad. Regjeringen har satt av 10,6 millioner kroner til tiltak for å øke leselysten blant barn og unge i Norge, blant annet til bibliotekene og foreninger som jobber for å gi flere tilgang til bøker. Regjeringen kommer med en ny lesestrategi i 2023.

line@utdanningsnytt.no

Tema

Dette kjennetegner en god lesestund

1. La barna delta og se barnas kroppslige uttrykk.

De yngste uttrykker seg gjennom kropp, ansikt og gester. Ansiktet viser om de følger med, om de vil videre eller er opptatt av et bilde. Vær våken og responder på barnas uttrykk.

Ta med barnas assosiasjoner. Lytt til barna og ikke avvist det barna sier, selv om du ikke forstår sammenhengen. Leser du boka *Trekant* og et barn sier Kaptein Sabeltann, kan det være fordi trekanten minner om hatten hans. Et annet barn sier ku, fordi trekanten kan minne om ansiktet til ei ku. Da kan du si: «Synes du det ligner på ei ku?»

2. Skap felles oppmerksomhet mot det du leser.

Fremhev noe i teksten: Se, hva han gjør? Neimen, søla han med koppen? Still spørsmål som forsterker teksten: Hvor har hunden gjemt seg? Skap sammenheng mellom det barnet gjør og boka: Ramlet du nå, det gjorde han også?

4. Vær bevisst på hva du leser. Det finnes flere komplekse bøker for de minste som gir barna andre erfaringer med litteratur enn pekebøker. Tilby de minste barna varierte bøker med mulighet for identifikasjon. På en regnværsdag kan dere lese *Regnværsdagen* av Max Esters – en ordløs bok om vannets kretsløp. Det kan du koble til at barn liker å hoppe i sølepytter og at det regner ute.

5

Knytt bøkene og leken sammen.

Ha en bok i en skoese sammen med gjenstander knyttet til det du leser. La barna ta av lokket. Inni er boka *Trekant*, noen firkantede gulvfliser, trekanter av kartong og piperensere som ser ut som slanger. Barn kan gå fra boka og esken og leke med gjenstandene. De kommer tilbake for å høre mer og du responderer på det barna leker og lar dem styre utgangen av historien.

Kilde: Cecilie Dyrkorn Fodstad, forsker og førstelektor i norsk ved Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning (DMMH)

ANNONSE

Polylino

Utvid barnehagens boksamling med kjente barnebøker på mange språk

- Les og lytt så mye dere vil
- Bøker på 65 språk

Skann for gratis prøveperiode eller gå til www.ilteducation.no

For mye utbetalt lønn

Kan arbeidsgiver kreve tilbake hvis du har fått **utbetalt for mye i lønn**?

En arbeidstaker kan få utbetalt for mye lønn for eksempel i forbindelse med endringer i lønn, stillingsprosent eller ved sykepengerefusjon. Ved feilutbetaling av lønn vil arbeidsgiver som oftest ha et ønske om å kreve pengene tilbake. Arbeidsgiver har likevel ikke alltid krav på tilbakebetaling.

Å KREVE TILBAKE FEILUTBETALT LØNN

Hvis du har fått utbetalt for mye i lønn, blir spørsmålet om du har plikt til å betale dette tilbake til arbeidsgiver. Arbeidsgiver kan ha adgang å kreve beløpet tilbake gjennom prinsippet om *condictio indebiti*, som er den alminnelige lære om retten til å kreve tilbakebetaling av et beløp som betaleren ikke var forpliktet til å betale. Ifølge norsk rettspraksis skal hvert tilfelle «vurderes konkret og under hensyn til rimelighet». Det viser en dom fra Høyesterett fra 1985 (Rt. 1985 s. 290).

For å finne ut om arbeidsgiver kan kreve tilbakebetaling etter *condictio indebiti*, må det foretas en konkret vurdering av situasjonen, der en rekke momenter spiller inn. Det kan være:

- **hvem som er ansvarlig:** I de fleste tilfeller er det arbeidsgiver som er ansvarlig for at det har blitt utbetalt for mye i lønn, og er da nærmest til å bære følgene av det uriktige oppgjøret.

- **uaktsomhet:** Hvis arbeidstaker vet eller burde visst at lønnsutbetalingen var feil, taler dette for at arbeidsgiver bør kunne kreve tilbake beløpet.

- **tiden fra lønnsutbetaling fant sted og frem til tilbakebetaling kreves:** Hvis det har gått lang tid siden lønnsutbetalingen, taler det mot at arbeidstaker skal tilbakebetale beløpet.

- **beløpets størrelse:** Hvis det kun har blitt overført et lite beløp, skal det mer til for at arbeidstaker merker at lønnsutbetalingen er feilaktig.

HVIS ARBEIDSGIVER FREMMER KRAV

Hvis arbeidsgiver fastholder og fremmer krav om for mye utbetalt lønn med frist for innbetaling, må kravet bestrides for å unngå at det går til inkasso. Dette kan gjøres med et kort brev til arbeidsgiver. Kravet blir da satt på hold, fordi det anses som omtvistet. For å forfølge kravet videre må arbeidsgiver bringe saken inn for forliksrådet for en rettslig avgjørelse. Arbeidsgiver må da bringe saken inn for forliksrådet i den kommunen arbeidstaker holder til. Forliksrådet kan hjelpe med å sette opp forlikssklage eller tilsvarende forlikssklage. Deretter blir det innkalt til forliksmøte. Saken løses da ved forlik eller dom eller blir henvist videre til rettsapparatet.

Kilde: <https://www.regjeringen.no/no/tema/lov-og-rett/innsikt/om-forliksradet/id2537837/>

Arbeidsgiver har ikke alltid krav på tilbakebetaling.

Endre Lien

advokat i Utdanningsforbundet
endre.lien@utdanningsforbundet.no

Det glemte språket

Det kvenske språket er i ferd med
å dø ut i Norge. **Det gjør Bærtua
barnehage noe med.**

TEKST OG FOTO: **INGUN A. MÆHLUM**

KVENSKE ORD: Emma
Ulrikke (5) (t.v.) og Anna Olivia
(5) er to av de elleve barna på
den kvenske avdelingen. De
snakker mest norsk i leken,
ispedd kvenske ord.

Bærtua barnehage i Lakselv i Finnmark har nemlig landets eneste kvenske avdeling. Her lærer 11 barn kvensk språk og kultur.

– Språket er i ferd med å dø ut, men vi forsøker å revitalisere det og skape liv i det igjen, forteller pedagogisk leder Maija Lindbäck engasjert. I dag er det et sted mellom 2000 og 8000 personer i Troms og Finnmark som snakker det kvenske språket.

HJERTESPRÅKET

Det er nesten ingen av foreldrene til barna i barnehagen som snakker kvensk. I likhet med samene opplevde kvenene en nasjonal fornorskningsspolitikk fram til sekstitallet, med etterdønninger langt inn på åttitallet. Det ble ansett som best for barna å glemme sitt morsmål og kun snakke norsk. I besteforeldregenerasjonen ble det vanlig å snakke norsk med barna, og norsk var også skolespråket. Mange skammet seg over sin kvenske bakgrunn og ville legge den bak seg. I dag finner flere og flere kvener tilbake til sine røtter, men

språket er nesten tapt. Det ønsker Bærtua barnehage å gjøre noe med.

– Jeg synes det er veldig stort at mine egne barnebarn har gått her, sier Edel Skogen Andersen. Hun jobber som barne- og ungdomsarbeider på den kvenske avdelingen Variksenmarjointupa (Krøkebærstua).

– Den gaven barna får, er å lære det språket som har vært mitt hjertespråk, sier Edel. Selv snakket hun norsk som barn, men hun vokste opp i et trespråklig hjem, der moren snakket samisk, og faren snakket kvensk.

– Jeg har fått alle tre språkene i arv, forteller hun.

TRESPRÅKLIG KOMMUNE

Porsanger i Finnmark ble i 2003, som den første kommunen i landet, definert som en trespråklig og trekulturell kommune: norsk, kvensk og samisk. Mange av innbyggerne som er født før midten av femtitallet, snakker alle tre språkene. I 2016 begynte kommunen med såkalt kvensk språkreir i samarbeid med Kvensk Institutt, der barnehagebarn en gang i uka fikk tilbud om en introduksjon til kvensk

BARNEBARN: Barne- og ungdomsarbeider Edel Skogen Andersen snakket selv norsk i oppveksten og er glad for at Emma Ulrikke (5) (t.v.) og Anna Olivia (5) og de tre andre barnebarna har fått muligheten til å lære kvensk i Bærtua barnehage.

Bærtua barnehage

Bærtua barnehage er eid av Saarela Barnehage AS.

Den har 60 plasser fordelt på fem avdelinger.

Den har både en kvensk og en samisk avdeling, i tillegg til norsk.

«Den beste måten
å lære språket på er
å knytte det til
opplevelser.»

LÆRER KVENSK: – Mange i min generasjon ønsker å ta det kvenske språket tilbake, sier pedagogisk leder Maija Lindbäck. Selv har hun studert språket i voksen alder. Anna Olivia Elisassen (5) og Mia Josefine (3) (t.v.) lærer kvensk i barnehagen.

KVENSK SPRÅK

Rundt 2000–8000 personer snakker kvensk/finsk i dag, avhengig av hvilke kriterier som legges til grunn.

Arbeid for å utvikle kvensk til skriftspråk begynte for alvor i 2007 og pågår fortsatt.

Først i 2012 kom det lærebøker på kvensk til bruk i grunnskolen.

Universitetet i Tromsø underviser i kvensk språk, kultur og litteratur.

I 2014 kom den første kvenske grammatikken.

Kilde: snl.no

språk og kultur. Mange foreldre viste interesse for et heldagstilbud, og i 2018 åpnet Bærtua en egen avdeling.

Pedagogisk leder Maija Lindbäck jobbet allerede i barnehagen, og valgte å ta et grunnkurs i kvensk ved Universitetet i Tromsø.

– Faren min har kvensk som morsmål, og jeg har hørt språket hele livet, så jeg forstår det flytende, men snakker ikke helt flytende selv. Jeg var faktisk ikke så obs på at jeg er kvensk, før vi startet med språkreir, sier Maija. Siden dette er landets første og eneste kvenske barnehageavdeling, må de selv utvikle eget materiell og opplegg.

POPULÆR LEKE: – Det er fint å være kvensk, mener Emma Ulrikke (5). Favorittleken til mange av barna er den gamle kaffekverna.

SYKKELTOG: – Det er artig å lære ord, forteller Kristin (5) begeistret. Sammen med Anna Olivia (5) og Emma Ulrikke (5) lærer hun kvensk i barnehagen.

– Vi fornyer det kvenske språket og gjør det mer barnevennlig, sier Maija. Det finnes lite barnelitteratur på kvensk, men Bærtua har tatt grep og oversetter eller lager egne sanger, rim og regler.

NEKTET Å SNAKKE KVENSK

I høst fikk de for første gang ettåringer i avdelinga.

– Det gir virkelig innflytelse på språk-opplæringa, mener Maija.

– Nå kan de få et oppdrag på kvensk og skjønner med en gang hva vi ber dem om, sier hun.

De ansatte ønsker også at barna skal lære å være stolte av det kvenske.

– Pappa har aldri opplevd å være stolt av det kvenske språket og kulturen. Han bodde på internatskole. Der ble han nektet å snakke kvensk, selv om han ikke forsto norsk, forteller Maija. Hun sier dagens unger er oppriktig stolte av språket og kulturen – og kvenfolkets dag er en stor festdag for dem.

– Det har skjedd en kjempeutvikling, sier Maija.

LAKSEFISKE SOM SPRÅKOPPLÆRING

– Vi pleier å leke gamle dager, forteller Kristin Skogen Eriksen (5).

– Dette er kvenbrød med litt kvist oppi, forklarer hun.

– Barkebrød, skyter Edel inn. I lekekroken er det mange gamle ting. Det mest populære er kaffekverna. Med ekte kaffe.

– Gjenbruk var en del av den tradisjonelle kvenske kulturen, og vi tar vare på alt, forklarer Edel.

– Den beste måten å lære språket på er å knytte det til opplevelser, mener styrer Mona Skanke.

– Barna forbinder ordene med opplevelsene, og det blir lettere å fortelle om det til andre etterpå, forteller styreren. Derfor besøker avdelinga ofte kvenske kulturinstitusjoner. De drar på utstilling for å se tradisjonelle elvebåter, eller de drar på isfiske om vinteren og laksefiske om sommeren. På kvenfolkets dag lager de tradisjonell kvensk kjøttsuppe, *lihavelli*, kokt på bokna fårekjøtt. Barnehagen følger det kvenske årshjulet, som består av åtte årstider, og naturen er det viktigste de jobber med.

HAR SPRÅKET PÅ SKOLEN

Skolen rapporterer om at de opplever virkninger av den kvenske avdelingen i barnehagen.

– Alle som har gått på Krøkebærstua, har fortsatt med språket på skolen, mener Mona.

– Vi bruker kvensk gjennom hele dagen i alle situasjoner, men når barna kommer hjem, er det ingen foreldre å prate med, sier Maija.

– Drømmen er at vi kan tilby kvensk språkkurs til foreldre som har barn på avdelinga, slik at barna ikke bare hører kvensk hverdagsspråk i barnehagen, men også hjemme, sier Maija.

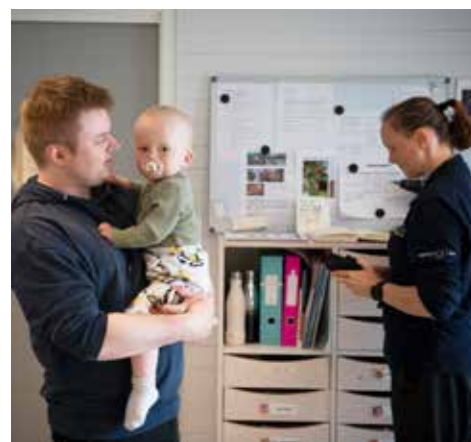
fotodama@gmail.com

LEDER: Styrer Mona Skanke synes Porsanger kommune er som en smeltedigel, med norsk, kvensk og samisk språk og kultur. Her med Sebastian (1,5) på armen.

SJELDENT SPRÅK: Synne (3) hører kvensk språk gjennom hele dagen i barnehagen.

ENESTE: Sebastian (1,5) går i landets eneste kvenske barnehageavdeling. Assistent Krister Thorsen er en av fire fast ansatte, og June Salamonsen er vikar.

Kvener

Kvener er folk av kvensk/finsk ætt i Nord-Norge.

Det kom større grupper fra Finland til Norge på 1700- og 1800-tallet som etablerte seg i noen av de beste landbruksområdene i Finnmark og Nord-Troms. De kombinerte landbruk med fjordfiske og laksefiske i elvene.

Kvener er en av fem nasjonale minoriteter i tillegg til jøder, romani, rom og skogfinner.

Kvenfolkets dag markeres 16. mars.

Porsanger og Skibotn er de to eneste kommunene som er erklært trespråklige og trekulturelle: kvensk, samisk og norsk.

Det finnes trolig mellom 10 000 til 15 000 kvener i Norge, ifølge offisiell statistikk, men tallet er usikkert.

Kilde: snl.no

INSPIRERT AV BØKER: Barn blir inspirert til ny lek av å bli lest for, og de fortsetter gjerne handlingen i boka i leken, viser ny studie. Illustrasjonsfoto: Adobe Stock

Dette er småbarns-leseren

For barn under 2 år er det viktig å delta når de blir lest for. **Lesing skaper en vi-lek,** viser ny studie.

TEKST: LINE FREDHEIM STORVIK

Små barn har en kroppslig kommunikasjonsform. De vil kjenne, berøre og smake på ting. De vil delta og inn i fellesskapet, forteller Cecilie Dyrkorn Fodstad, forsker og førstelektor i norsk ved Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning (DMMH). Hun mener det er viktig å være klar over når du leser bøker for de minste.

BRUKER SPRÅKET FRA BOKA

– De minste er flyktige. Et øyeblikk vil de bla i boka, det neste komme seg fort frem og så vil de rulle rundt på gulvet. Grensene for lek, utforskning og samvær er flytende, sier Fodstad. Hun har gjort en studie der de har filmet og observert hvordan ansatte leser for 1- og 2-åringene i to ulike barnehager. Fodstad forteller at det er gjort lite forskning på lesepraksiser i norske barnehager, og enda mindre på barn under 3 år. Studien viser at lesing for de minste skaper en vi-lek. Hun hører 2-åringene aktivt bruker språket fra boka etterpå. En trekant ser ut som et av hullene i en putekasse, og barna i studien forsøker å putte en pute oppi skoessen der boka *Trekant* ligger.

– Boka inspirerer til lek, og gjennom leken bearbeider barna boka. Det vil styrke språk-arbeidet i barnehagen, sier Fodstad. Studien er publisert i den nye boka *De yngste som lesere*, som kommer i april. Boka gir en oversikt over forskning som er gjort på bildebøker for de minste i Skandinavia og formidling av bøker for de minste.

LEKER EN BOK

Studien viser også at små barn forstår komplekse bøker som ikke er tradisjonelle bildebøker. Et eksempel er *Regnværsdagen* av Max Estes – en ordløs bok som handler om vanets kretsløp.

Et annet eksempel fra studien er en ansatt som spør en gutt som er opptatt med kanne og spade ute, om han vil være med inn. Han fortsetter å leke og vil ikke inn. Så kommer den ansatte som har lest mye for de minste, og spør om han vil bli med inn og leke boka *Shh, vi har en plan*. Da slipper gut-

SPRÅKFORSKER:

Lesing for de minste skaper en vi-lek, viser studien som Cecilie Dyrkorn Fodstad ved DMMH har vært med på. FOTO: Marie Glasø Glein

Lesestunden for de minste

Ha ro.

Marker at lesestunden er viktig.

Skap ritualer. Det kan være å legge boka i en koffert sammen med gjenstander som er relevante i historien, eller som kan bringe den videre i leken.

Fang opp barns kroppslige uttrykk som kropp, lyder og gester. Om et av barna faller og en person i boka gjør det samme, så si: «Falt du? Det gjorde han også!»

Tenk at lesestunden ikke bare er lesing, men at det skjer noe før, under og etter.

Velg riktig bok og sted.

La barna få leke seg ut av lesestunden.

Kilde: Cecilie Dyrkorn Fodstad, forsker og førstelektor i norsk ved Dronning Mauds Minne Høgskole for barneha-gelærerutdanning (DMMH)

ten alt, sier «shh», peker og blir med henne inn.

– Å skape ritualer er verdifullt for de yngste barna, sier Fodstad. Gutten går til stedet de leste sist, og finner esken med boka, fjær og andre gjenstander, som skaper sammenheng i hendelsene i boka.

GJØR DET SOM SKJER PÅ BILDENE

Dosent Trine Solstad ved Universitetet i Sør-øst-Norge er enig i beskrivelsen av de yngste barnas lesing.

– Lesing for de minste handler ikke om å lese korrekt fra bladet i boka, men å ha et samspill med barna om bildene, gjerne også gjøre det som skjer på bildene, bruke konkrete og bringe inn elementer fra boka i barnegruppa, sier Solstad. Dersom det er ball i boka, kan personalet bruke en ball sammen med barna når de leser.

– Samtidig skal barna også lære hva en bok er, og hva vi gjør med bøker, sier Solstad.

line@utdanningsnytt.no

«Boka inspirerer til lek, og gjennom leken bearbeider barna boka.»

Ti nøkler til god lesekultur

1. Bad barna i bøker. Det betyr å ha bøker tilgjengelig i barnas høyde overalt: i garderoben, i gangen, i vinduskarmen, i tursekken, i lekestua ute og der barna liker å være. Du kan legge bøker om biler i bilkassa, slik at barna kan titte i boka mens de leker. Bøker er til for å brukes og skal ikke gjemmes vekk.

3. Finn de rette bøkene. Finn rett bok til rett barn ut fra alder, kjønn, bakgrunn og erfaring med bøker. Det hjelper ikke å lese en morsom bok om barnegruppa ikke skjønner humoren. Jo mindre barna er, og jo mindre erfaring de har med norsk språk, jo mindre lesegruppe bør du ha.

5. Involver barna aktivt i høytlesningen. Snakk om boka før dere begynner: Hva tror dere den handler om? Stopp opp og lek fra boka underveis, slik at barna får brukt språket. Hvis den voksne leser og barna barer hører på, får ikke barna brukt de nye ordene. Vil et barn lese spontant, så bla i boka før du leser og snakk om hva dere tror den handler om. Da finner du ut om boka passer barnet.

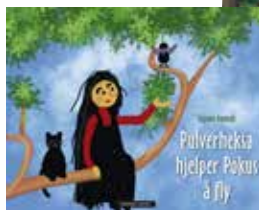
2. Bli kjent med barnegruppa. Da kan du tilby barnet en bok som passer ut fra kjønn, alder, om de har etnisk norsk eller flerkulturell bakgrunn, og om barna leser bøker hjemme.

4. Les høyt for barna hver dag. Lag et system slik at alle barna blir lest for, særlig de som ikke blir lest for hjemme. Mange jenter oppsøker ofte høytlesning, mens guttene velger andre aktiviteter. Kartlegger du lesepraksisen, vil du ofte se at det er jenter med foreldre med høy utdanning og bøker hjemme som blir mest lest for.

I ♥ BOOKS

6. Lag spennende leseprosjekt. For de yngste kan det være tema som husdyr og kjæledyr eller litterære figurer som Gruffalo, Pulverheksa eller Brillebjørn. For de eldste kan det være noe barna ser på NRK Super eller aktuelle forfattere som Lars Mæhle. Da blir barna kjent med bøkene gjennom forfatteren.

8. Smitt foreldrene med leseglede. Bruk foreldremøter, utviklings-samtaler eller digitale plattformer til å tipse foreldre om bøker og betydningen av høytlesning. Lag et bibliotek der barna kan låne med seg bøker hjem.

7. Engasjer hele personalet i arbeidet med leseglede. Lag et årshjul for å få til å jobbe med leseglede, ha en boksirkel eller snakk om det på personalmøter. Start møtet med 15 minutters lesing i en bok. For å få effekt må alle ansatte med.

9. Skap en rød tråd i overgangen fra barnehage til skole. Besøk skolebiblioteket for å bli kjent. La førskoletreffene på skolen ha leseglede som tema, og sørg for å ha samme bøker i førskolegruppa som de møter på skolen. Les bøker om det å begynne på skolen.

10. Hold deg oppdatert på barnelitteratur. Delta på lærende nettverk, lag lesesirkler i barnehagen eller hold deg oppdatert på andre måter. Det handler om å velge bøker som både barna og de voksne har glede av. Barn vil lese samme bok om igjen, og da er det greit at den voksne også liker boka.

Kilder: Line Hansen Hjelldal, skolebibliotekar, lærer og rådgiver for språk, lesing og skriving i Lindesnes kommune, boka Leseglede i barnehagen: 10 nøkler til god lesekultur; og, leseglede.no

Dette kan trygge barna i overgangen til skolen

Besøk på skolen, butikklek og kjente bøker og sanger er noe av det som kan gjøre at overgangen fra barnehagen til skolen blir bra for barna.

TEKST: LINE FREDHEIM STORVIK FOTO: ESSEN K. KAMSTRUP OG ELIN IVERSEN

I overgangen fra barnehagen til skolen kan overgangsobjekter bidra til en trygg og god overgang. Overgangsobjekter er ting

som barna kjenner godt, som eventyr, sanger og bøker.

– Når barna møter igjen disse objektene i skolen, skapes det sammenheng og mulighet til mestring og gjenkjenning for barna, sier Heidi Sandø, universitetslektorer på Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning ved NTNU. Hun holdt kurs sammen med Iris Hansson Myran om overgangen mellom barnehage og skole i regi av Utdanningsforbundet. Sandø sier det er viktig at barnehagen og skolen samarbeider om disse overgangsobjektene, eller grenseobjektene, som de også omtales som.

LAG LISTER TIL SKOLEN

– Barnehagen skal ikke bli skole, og skolen skal ikke bli barnehage, men vi skal kjenne til hverandre og legge til rette med barnet i sentrum, sier Sandø. Sammen med Myran har hun skrevet boka *Barneklare skoler eller skoleklare barn?* Barnehagen kan lage lister til skolen over leker, spill, sanger og digitale verktøy barna er kjent med. Å la barnehagebarna besøke

skolen og la førsteklasingene skrive brev til førskolebarna kan også bidra til en myk overgang. Kanskje har barnehagen en turplass som det kan være fint for SFO og skolen å få vite om? Å gi førskolebarna en faddergruppe som de kan møte på skolen før skolestart, vil også gjøre overgangen lettere.

– Forskning viser at en god overgang fra barnehage til skole kan hindre frafall i skolen, sier Sandø. Barna må få være aktive deltakere i sin egen overgangsprosess.

ET KRAV I RAMMEPLANEN

– Noen barn hopper i det og trenger ikke

Overgangsobjekter

Dette kan dere gjøre for å få en god overgang mellom barnehage og skole:

- Lag ei liste over leker, aktiviteter og sanger barna kan.
- Lag lister over bøker, eventyr, fortellinger og rim og regler som barna har hørt i barnehagen.
- Ha en fortellerstol der barna kan utvikle sin egen fortellerstemme. Ha en lignende stol på skolen.
- Sett barnas fortellinger sammen til en bok de kan ta med seg inn i skolen.
- Gi barn erfaringer med teknologi og digitale verktøy. Disse verktøyene må skolen bygge videre på.
- Få skolestarterne til å skrive brev til førsteklasingene for å spørre dem om hva de gjør på skolen.
- Få førsteklasingene til å skrive brev til skolestarterne for å fortelle hvordan de har det på skolen.
- Ha rammeleker som butikklek, sykehuslek eller flyplasslek i barnehagen og på skolen.
- La barna både i skolen og barnehagen få utforske skriftspråket ved å eksperimentere med det.
- La barna ha tilgang på bokstavhjelpere som viser bokstavene med illustrasjoner som støtter lyden.
- La barna ha materiell som innbyr til språklige aktiviteter (klosser, spill, skrivesaker og naturmateriell).

Kilder: universitetslektorer Heidi Sandø og Iris Hansson Myran på Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning ved NTNU og boka *Barneklare skoler eller skoleklare barn?*

BUTIKKLEK: Overgangs-
pedagog Maria Bang ved
Utleira skole har butikklek-
med barna på tur.

vite så mye, mens andre barn trenger å vite at det er trygt å gå over til skolen, sier Sandø. Hun sier det er viktig å lage en felles plan for overgangsarbeidet som bygger på forskningsbasert kunnskap. Det er styrelsen i barnehagen og rektoren på skolen som har ansvaret for få til et samarbeid. Barnehagen skal i samarbeid med foreldre og skolen legge til rette for at barna kan få en trygg og god overgang fra barnehage til skole, ifølge rammeplanen.

– Det er tydelig at vi skal jobbe med dette. Det er ikke noe vi kan velge bort, sier Sandø.

– For å forberede barna må barnehagen ha kunnskap om hva barna faktisk vil møte i skolen, og skolene må ha kunnskap om barnas erfaringer fra barnehagen, sier Iris Hansson Myran, universitetslektor på Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning ved NTNU.

BUTIKKLEK

Å jobbe med språk er også viktig for at

UNIVERSITETSLEKTOR: – For å forberede barna må barnehagen ha kunnskap om hva barna faktisk vil møte i skolen, sier Iris Hansson Myran på Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning.

UNIVERSITETSLEKTOR: – Forskning viser at en god overgang fra barnehage til skole kan hindre frafall i skolen, sier Heidi Sandø på Nasjonalt senter for skriveopplæring og skriveforskning.

barna skal få en så god overgang som mulig.

– Barna må få undersøke og utvikle språket gjennom lek, sier Myran. Butikklek kan være en annen form for overgangsobjekt. I butikkleken kan barna lage handlelister og ta med varer hjemmefra. Å ha en reiselek der barna lager pass og bagasjelapper, kan også være noe barna kan gjøre både i barnehagen og i skolen. Myran oppfordrer også barnehageansatte til å la barna lekeskrive.

– Mange barn skriver seg til lesing. Noen oppdager skriftens lydprinsipp ved selv å eksperimentere med å skrive, sier Myran. Heidi Sandø oppfordrer også barnehagen til å gi barna tilgang til bøker i barnehøyde og å tilby et mangfold av bøker og litteratur i ulike sjangre, også faktabøker.

– Bruk ulike lesemaater og legg til rette for medvirkning. Ha lesestopp i fortellingen og les med konkrete, sier Myran.

line@utdanningsnytt.no

NY FORSKNING: Professor Solveig Østrem ved OsloMet sier barnehagelærere med master får en faglig trygghet og mot til å forsvare leken. Lars Strande Syrrist i Pedagogstudentene i Utdanningsforbundet sier det er viktig at styrerne anerkjenner barnehagelærere med master.

Barnehagelærere med master blir tryggere i jobben

Barnehagelærere med mastergrad blir **tryggere som fagperson, tør å argumentere mer og er mer opptatt av nærheten til barna**, viser ny studie.

TEKST OG FOTO: LINE FREDHEIM STORVIK

Barnehagelærere med master kan være en ressurs for barnehagen for å skape en sammenheng mellom praksis og teori, fordi de ut fra sin kunnskap kan argumentere for hva de ser som god praksis, sier professor Solveig Østrem ved OsloMet. Hun deltok på Styrerkonferansen i regi av Utdanningsforbundet.

TYDELIGERE FAGSPRÅK

Det er spesielt tre ting barnehagelærere med master kan tilføre barnehagen, viser intervjustudien Østrem har gjennomført sammen

med Olav Kasin. Studien inngår i prosjektet *Barnehagefaglig master i praksis* (BaMap), et samarbeid mellom OsloMet, Universitetet i Sørøst-Norge og det danske VIA Universitet. De tre tingene er et tydeligere fagspråk, en styrket kritisk beredskap og en større nærhet til barna. Gjennom et tydeligere fagspråk sier de ansatte i studien at de lettere kan sette ord på det de gjør, og hvorfor de gjør det.

– Språket gir dem også argumenter og mot til å uttrykke seg i den offentlige debatten, forteller Østrem. De blir tryggere på å lese forskning med kritiske briller og å forholde seg kritisk til det som forsøkes presset inn i barnehagen.

MER LEKNE OG TIL STEDE

– Barnehagelærerne sier de synes det er lettere å forholde seg kritisk til egen praksis og å gi og ta imot kritikk. De ser ikke på kritikk

«Barnehagelærerne har en faglig trygghet og mot til å forsvare leken og det å være her og nå.»

som noe negativt og sier det er en styrke å kunne ta imot kritikk, forteller Østrem. Barnehagelærerne sier de også blir mer lydhøre for andres perspektiver.

– Barnehagelærerne med master bidrar med å være faglige aktører som ikke bare tar imot og tar i bruk kunnskap fra andre, sier Østrem.

Barnehagelærere med master er mer opp-tatt av nærheten til barna og kan argumentere for at den er viktig, ifølge studien. Pedagogene sier de nå er mer lekne og til stede i leken med barna. De er mer i stand til å begrunne hvorfor noe er viktigere enn å tviholde på en plan.

– Barnehagelærerne har en faglig trygghet og mot til å forsvare leken og det å være her og nå, sier Østrem.

FÅR IKKE BRUKT SIN MASTER

20 prosent av landets barnehager har barnehagelærere med master, ifølge studien *Barnehagelærere med masterutdanning – omfang, rekruttering og tilrettelegging i barnehagen* fra 2022. Men få barnehager har tiltak for å rekruttere barnehagelærere med master. Styrere som har mastergrad, sier at de får brukt sin kompetanse, ifølge Østrems intervjustudie. Pedagogiske ledere, derimot, sier de har personlig glede av utdanningen, men opplever i begrenset grad at kompetansen blir verdsatt, etterspurt og brukt i barnehagen.

– Manglende anerkjennelse av kompetansen er et problem, sier Østrem. To av tre får ikke lønnstillegg. Noen opplever også masterkompetansen som en utfordring. «I barnehagen der jeg jobba, ble det opplevd som en trussel med masteren», forteller en av barnehagelærerne i studien.

ANERKJENNELSE FRA STYRERNE

– Flere barnehagelærere med master er en god ting. Det er viktig at de med master opplever at den blir verdsatt, slik at de ikke beveger seg bort fra barnehagen, sier leder Lars Strande Syrrist i Pedagogstudentene i Utdanningsforbundet. Han sier det er viktig at styrerne anerkjenner barnehagelærere

med master, og at det er opp til myndighetene å sørge for å gi dem høyere lønn.

– Styrerne har ansvar for en holdningsendring. Vi kan ikke møte barnehagelærerne med master som en trussel. Vi må ha kompetansen i barnehagen for å utvikle den innenfra, sier Syrrist.

Barnehagelærer Caroline Storheim kjenner seg godt igjen i studien. Hun fikk ikke brukt sin masterkompetanse som pedagogisk leder, men som styrer fikk hun brukt den mer. I dag er hun fungerende leder for fag- og kvalitetsutvikling i Alna barnehageenhet.

– I dag er strukturen i barnehagen så flat at vi ikke får brukt masterutdanningen. Jeg tror Kanvas-barnehagene gjorde lurt da de opprettet en barnehagelektor, sier Storheim.

line@utdanningsnytt.no

HAR MASTER: Barnehagelærer Caroline Storheim sier hun fikk brukt sin masterkompetanse som styrer, men ikke som pedagogisk leder.

BARNEHAGELÆRERE MED MASTER

De får faglig trygghet til å takle det usikre og uforutsigbare.

De får faglig trygghet til å improvisere, være fleksibel og ikke alltid ha fasiten.

De får faglig trygghet til å verne om leken.

De får faglig trygghet til å stille kritiske spørsmål.

De får faglig trygghet til å tåle og verdsette uenighet.

De får faglig trygghet til å ta imot kritikk og ønsker å bli klokere sammen.

De får faglig trygghet i møte med aktører utenfor barnehagen.

De får faglig trygghet i møte med andre profesjoner som psykologer og spesialpedagoger.

Kilde: professor Solveig Østrem ved OsloMet

Mitt barnehageminne

GOD OMSORG: Aller best likte Maja tiden før og etter barneparken. Da var Erna, som også drev barneparken, Majas dagmamma. Maja husker henne som omsorgsfull og trygg.

Maja Lunde (47)

forfatter og manusforfatter
blant annet for *Barnas
supershow* på NRK Super og
TV-seriene *Hjem* og *Side om
side* på NRK1 og filmene
Flukten over grensen
og *Battle*

Fra: Oslo

Bor i: Oslo

Familie: er gift med
Steinar og har tre sønner
på 12, 14 og 18 år

Aktuell med: romanen
Drømmen om et tre og barne-
boken *Kvitebjørn*

FORTELLERGLEDE: Maja
Lunde mener fortellinger og
skaperglede er en viktig del
av barndommen.

– Jeg vil alltid huske **FANGET TIL «TANTE» ERNA**

Maja Lunde glemmer aldri **tryggheten og omsorgen** hun fikk av kvinnen som drev barneparken på Lille Bislett i Oslo.

TEKST: KJERSTI SALVESEN FOTO: KHOA DANG DO OG PRIVAT

Minnene fra barneparken er bedre enn minnene fra barnehagen. Det skyldes «tante» Erna, som drev barneparken og var dagmamma for meg før og etter åpningstid. Hos henne hadde jeg det trygt og godt, sier forfatter Maja Lunde, som gikk i barneparken på Lille Bislett i Oslo fra hun var tre til fem år gammel. Senere gikk Maja i Eilert Sundts barnehage på Blindern, fra hun var fem til sju år. I barnehagen hadde Maja fulle dager, men siden moren var student, var hun ikke den som ble hentet sist.

FRYKTELIG SJENERT

– I barnehagen var jeg fryktelig sjenert. Jeg husker at jeg hadde få venner det første året. Siste året i barnehagen ble bedre, men jeg begynte først å trives skikkelig da jeg begynte på skolen. Der fikk jeg fort en bestevenninne som ga mye trygghet. I tillegg var jeg en rolig og læringssulten unge, som nok trivdes bedre i skolesituasjonen enn i den mindre strukturerte barnehagen, sier Maja.

OMGITT AV SNILLE DAMER

I barneparken, derimot, trivdes den lille jenta godt, takket være en ansatt hun aldri glemmer. Og aller best likte Maja tiden før og etter barneparken, da hun hadde damen som drev barneparken helt for seg selv.

– «Tante» Erna var trygg og omsorgsfull – og veldig glad i meg. Hun var i tillegg svært kristen og tok meg med på møter i indremisjonen. Jeg hadde det som plommen i egget, der jeg var omgitt av snille damer som ga meg kake, forteller Maja. Forfatteren minnes at hun sa til moren: «Jeg og «tante» Erna er kristne, vi, mamma. Men det er ikke du». Maja ler. Kristendommen la hun ganske raskt bak seg, men

fanget til «tante» Erna vil hun alltid huske. Maja kan ikke lenger seg for seg noen andre voksne enn Erna fra tiden i barnehagen og barneparken.

HØYTLESNING HJEMME

– *Var det et kreativt eller litterært fokus i barneparken eller barnehagen som kan ha vekket forfatterspiren i deg?*

– Nei, ikke egentlig. Det kreative drivet er delvis medfødt, og vokste frem fordi foreldrene mine var flinke til å

lese høyt for meg, gi meg nye bøker og ta meg med på kino og teater, svarer Maja.

– *Lærte du noe i barnehagen som du har tatt med deg videre i livet?*

– «Tante» Erna ga meg innblikk i en annen og veldig annerledes verden. Jeg lærte at folk kan være veldig forskjellige, og at det er mange måter å leve et liv på og å utøve et livssyn.

«I barnehagen var jeg fryktelig sjenert. Jeg husker at jeg hadde få venner det første året.»

FORTELLINGER OG SKAPERGLEDE

En god barnehage, i Majas øyne, er et sted der de ansatte ser det enkelte barn og møter alle disse små menneskene på behovene deres.

– Empati og omsorg er helt grunnleggende. I tillegg er det viktig med god og sunn mat, fysisk aktivitet og frisk luft. Fortellinger og skaperglede er jo også noe jeg er svært opptatt av. Og ikke minst kjærlighet til naturen, sier Maja Lunde.

MERK: I denne artikkelen brukes ordet «tante» om en kvinne som drev Lille Bislett barnepark og jobbet som dagmamma. Teksten er basert på minnene til forfatter Maja Lunde fra 1978–1980. I en tekst fra nyere tid ville vi ikke brukt ordet «tante». Men for Maja vil Erna fra barneparken, som også var dagmammaen hennes, for alltid være «tante» Erna.

godkommunikasjon@gmail.com

Lek med projektor

Med en projektor kan du gjøre et kjedelig rom til en fargerik verden der barna kan bade i lys, danse med skygger og leke i vinterland.

Projektoren er et digitalt verktøy som barn og personale kan utforske sammen. Koblet til en pc kan den vise både levende film og stillbilder på gulv, vegger og tak. Finn et bilde av et slott i vinterskrud, så kan barna bygge videre på slottet og tre inn i rollelek. Snart kan det serveres kongelig iste til alle nordavindens hjelpere.

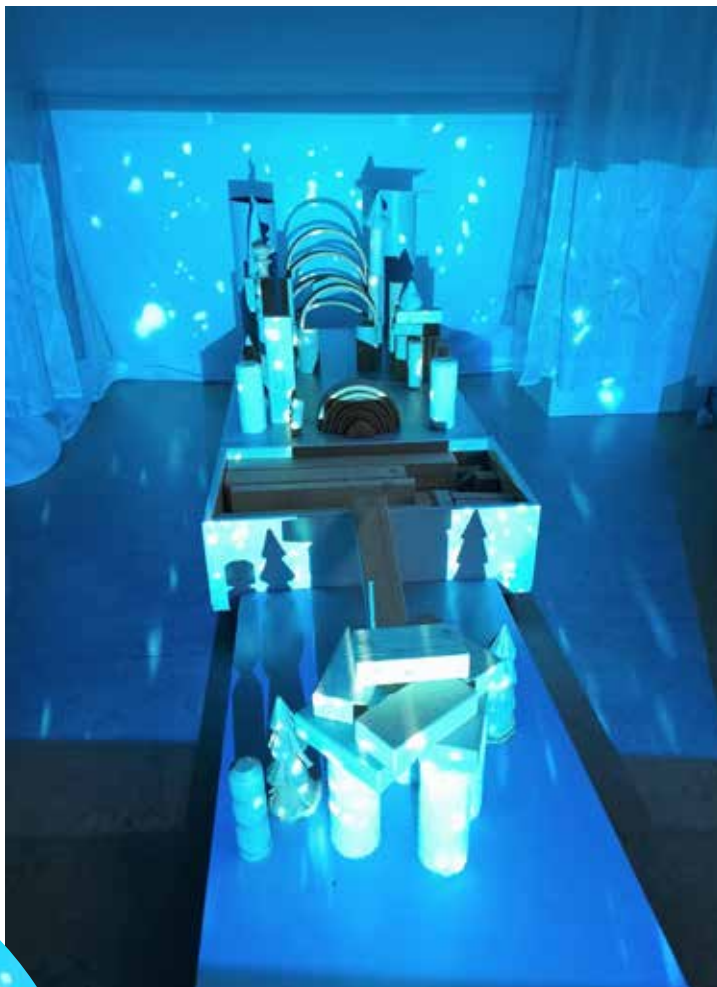
Trude Anette Brendeland

trubrende@hotmail.com

Barnehagelærer, forfatter og foredragsholder som står bak fantasifantasten.no. Hun jobber i Eventyrhuset lekeverksted i samarbeid med Fantoft gård Sammen-barnehage i Bergen. Hun gir deg ideer og inspirasjon til hvordan du kan lage spennende lekemuligheter ved hjelp av lys og skygge.

Skap stemninger i byggerommet ved å projisere bilder som inspirasjon til byggingen. Du kan også bruke effektfulle bakgrunnsfilmer fra YouTube. Søkeordene «background film» kan hjelpe deg å finne spennende effekter. Søk på «falling snow» og la vinteren flytte inn med snø som daler stille fra taket og over golvet. Tilby klosser som kan spille med lyset, og la barna skape akkurat det som faller dem inn. Det barna bygger i det blå lyset, vil få snø projisert på seg, i tillegg til at alt vil kaste spennende skygger.

Projektoren passer svært godt til å sette stemning i et sanserom. Fyll et rom med hvite stoffer, materialer i metall og sølv og kasser med ekte snø. Med harpemusikk over høyttaler og et vinterbilde på golvet kan barna oppleve vinteren med både seg selv og skyggen sin.

Hu hei, hvor det går i bakken. Ta en fellestur til korktrekkeren eller en annen bakke ved å søke opp go pro-filmer på YouTube. Dere kan også ta kameraet med ut og filme en aketur i deres egen akebakke. Projiser filmen på veggen, sett fram «vogner» og hold dere fast!

«Når vi blir foreldre,
bringer vi videre det
ubevisste.»

LANG ERFARING: – Når vi blir foreldre, bringer vi videre det ubevisste vi lærte i barndommen om hvordan forholdet mellom barn og foreldre skal være, forteller tidligere forsker Kari Killén.

– Barns utvikling påvirkes av det de ikke husker

Det sier forsker Kari Killén. Derfor mener hun **barnehageansattes kunnskap om tilknytning er avgjørende.**

TEKST: KJERSTI SALVESEN FOTO: KHOA DANG DO

Barn knytter seg til omsorgsgiveren uavhengig av hvordan de blir behandlet. Barna tar med seg oppfatningen av hvordan forholdet mellom barn og foreldre skal være, slik de har lært i barndommen, og bringer det videre i generasjoner, forteller Kari Killén. Hun har tidligere forsket på tilknytning og omsorgssvikt og har skrevet flere bøker om temaene. Nå er 88-åringen aktuell med podkasten «Barndommen varer i generasjoner» sammen med tidligere barne- og familieminister Inga Marte Thorkildsen.

TILKNYTNING PÅVIRKER UTVIKLINGEN

Kari Killén (88) hadde aldri hørt om podkast før hun ble spurt om å delta i en selv. Første steg var til stede på lanseringen på Kulturhuset i Oslo sammen med over 300 fagfolk. Gjennom sju episoder forteller Killén om sin forskning og 70 år i fagfeltet. Resultatet er så imponerende og innholdet så viktig at alle som jobber med barn, burde lytte. Dagen etter lanseringen møter vi en fornøyd Kari Killén i hjemmet hennes på Majorstuen i Oslo. Hun forteller at en av de som har inspirert henne

mest, er den britiske barnepsykiateren og psykoanalytikeren John Bowlby. I likhet med ham mener Killén at den følelsesmessige tilknytningen til omsorgsgiveren har en grunnleggende betydning for barns psykologiske utvikling.

INDRE ARBEIDSMODELLER

Killén forteller at barna tar med seg oppfatningen av hvordan forholdet mellom

Kari Killén (88)

Forsker, kliniker, sosionom, MA psyk.soc., dr.philos. og forsker emeritus ved NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring).

Hun har jobbet ett år i London hos tilknytningsteoriens far, John Bowlby, og to år ved barnepsykiatrisk klinikk ved universitetet i Chicago.

Hun har mange års klinisk erfaring innenfor barne- og voksenpsykiatri samt familierådgiving.

Hun har undervist helse- og sosialarbeidere i Norden og internasjonalt.

Hun har forsket mye på tidlig foreldre-og-barn-samspill og tilknytning, metodeutvikling innenfor omsorgssvikt og forebyggende arbeid.

I 2002 fikk hun den internasjonale utmerkelsen *Distinguished Career Award for Service and Contributions to the Prevention of Child Maltreatment*.

Hun har vært president i The International Society for Prevention of Child Abuse & Neglect (ISPCAN), en internasjonal organisasjon som arbeider med å øke kunnskapen hos praktikere og forskere om overgrep og vanskjøtsel.

Hun har fått Kongens fortjenstmedalje og har skrevet flere bøker, blant annet *Barndommen varer i generasjoner*, *Undersøkelser til utsatte barns beste og Sveket*.

FORMIDLER KUNNSKAP: Tidligere forsker Kari Killén snakker i en ny podkast om at kunnskap om barndom kan forandre barns liv hvis foreldrene blir klar over handlingsmønstre som vi ubevisst tar med oss fra barndommen. Podkasten ledes av tidligere barne- og familieminister Inga Marte Thorkildsen.

barn og foreldre skal være, slik de har lært i barndommen. Hun viser til John Bowlbys hypoteser.

– Hans to hovedhypoteser handler om at barn knytter seg til omsorgsgiveren uavhengig av hvordan de blir behandlet – og at barn samtidig utvikler indre arbeidsmodeller. Disse er som inngraver-te plater: En ubevisst indre oppfatning, som forteller oss hvordan barn skal være barn, og foreldre skal være foreldre – samt hvordan forholdet mellom dem skal være, sier Killén. Hun sier at de indre arbeidsmodellene kan bli krevende når man blir forelder, eller jobber som barnehagelærer, dersom man ikke selv fikk det man trengte som barn. Hvis du som barn for eksempel opplevde at det ikke var akseptert å være sint, måtte du finne en annen strategi for å håndtere disse følelsene. Kanskje du da knyttet skam til sinnet ditt, og kanskje lærte du deg at det lønte seg å stenge av disse følelsene og sette opp et smil i stedet.

PODKASTEN «Barndommen varer i generasjoner»

Det vi ikke husker, har vi ikke vondt av, trodde man tidligere. Det har vært en felles oppfatning om at de minste barna tålte mest, skjønte lite og var robuste. I dag vet vi at kroppen husker – og at barndommen varer i generasjoner.

I podkasten snakker Killén om at kunnskap om barndom, foreldreskap og overføring av mønstre i generasjoner kan forandre barns liv for alltid, hvis den bare blir brukt. Podkasten ledes av tidligere barne- og familieminister Inga Marte Thorkildsen.

– Det er de indre arbeidsmodellene som forklarer hvorfor barndommen varer i generasjoner. Når vi blir foreldre, bringer vi videre det ubevisste. Mange voksne sitter fast i uheldige arbeidsmodeller, sier Killén.

VI KAN BRYTE MØNSTRENE

– På hvilken måte kan vi bryte de ubevisste, uheldige arbeidsmodellene?

– Svaret ligger i personlig utvikling. De voksne må være villige til å se på sine egne arbeidsmodeller og endre disse. Barnehagelærere kan stimulere foreldrene til å leve seg inn i barnas følelser og behov. På den måten kan de få foreldrene til å reflektere over hva de sier og gjør, svarer Killén.

Kunnskap om tilknytning er spesielt viktig i forhold til de aller minste i barnehagen.

– Ettåringene trenger voksne som kan «ta over» når foreldrene går. For å få til dette, trenger vi flere ansatte og større for-

«De trygge barna vil kunne reagere negativt på å bli hentet hvis de leker godt med andre barn og derfor ikke vil gå.»

ståelse for ettåringenes behov. På den måten kan vi unngå uheldige situasjoner, som at ettåringen sitter og slår med en spade på en sandhaug – uten at noen voksne har tid eller overskudd til å møte barnets følelser. Dette skjer dessverre i dag, sier Killén. Hun har jobbet mye i Danmark, og sier at en del danske barnehager har en god form for tilvenning.

– Foreldrene er sammen med barna i barnehagen den første tiden. Foreldrene går inn som medarbeidere – og blir som ansatte i en periode. På den måten blir foreldrene brobyggere. Barna rekker å finne seg alternative omsorgspersoner før foreldrene trekker seg ut av «jobben», sier Killén.

SLIK SER DU TILKNYTNING I PRAKSIS

Killén mener barnehagelærere har gode muligheter for å vurdere hvorvidt barn har en trygg tilknytning, men understreker at det er både faglig og tidsmessig krevende.

– Barnehagelærere kan undersøke tilknytningen ved hjelp av en internasjonalt anerkjent metode, *Strange Situation Procedure*, sier hun. Et barns tilknytningsmønster vil vise seg ved levering og henting. Du vil da kunne se forskjellen på det gledesfylte og trygge barnet (B) når foreldrene henter – og det utrygge, noe hemmede og tilpassende barnet (A) som lar seg hente. Det ambivalente og utrygge barnet (C) bruker ofte konflikt ved både levering og henting, ifølge Killén.

– De trygge barna vil også kunne reagere negativt på å bli hentet hvis de leker godt med andre barn og derfor ikke vil gå, sier Killén.

godkommunikasjon@gmail.com

Fire former for tilknytning

A: Utrygg tilknytning: Denne dimensjonen strekker seg fra barn som er opptatt av den voksnes behov og tilpasser seg den voksne, men som også er et relativt velfungerende barn – til *den lille omsorgsgiveren*. Dette barnet tar sin litt forvirrede mor i hånden og sier: «Kom da, mamma! Gå hjem.» Barnet legger et tungt lokk over sine følelser og tilpasser seg. Ingen kjenner dette barnet. Det viser ingen følelser gjennom atferd, og det er grunn til å bekymre seg for hva barnet gjør med følelsene, angsten og aggresjonen. Ingen vet hva barnet tenker på. Overraskelsen er ofte stor når dette barnet gjør noe destruktivt. Disse barna kan uten foranledning la sin aggresjon gå utover andre barn. En dimensjon har mange ulike nivå. Du kan være ekstremt trygg, veldig trygg, trygg, relativt trygg, og noe mindre trygg, men fortsatt trygg.

B: Trygg tilknytning: Det trygge barnet vet hva det føler, og viser sine følelser. Fellesnevneren for barn med trygg tilknytning er at de har sensitive og responderende omsorgsfulle foreldre.

C: Ambivalent tilknytning: Fellesnevneren er at foreldrene er uforutsigbare. Barna bruker ofte konflikt for å styre dem. Om et barn i denne kategorien har fått en leke som det vil ha, vil det som oftest ha en annen leke så fort det har fått den. Barnet holder foreldrene gående for å holde dem nær. For barnet er det derfor viktig at de ansatte i barnehagen er forutsigbare.

D: Desorganisert tilknytning: Disse barna har opplevd stor uforutsigbarhet i livet. Svik og traumer er ofte en del av bildet. Traumene blir ikke integrert i barnas opplevelsesverden, men kroppen og følelsene husker traumene. De kan bli aggressive overfor andre barn og strever på ulike måter. Noen dissosierer. Det er en nevrofysiologisk prosess som utløses når noe i situasjonen rører ved traumat. Barnet mister kontakten med omgivelsene og reagerer på en måte som kan minne om et epileptisk anfall.

Kilde: sosionom og forsker Kari Killén

ANNONSE

Bestill annonser for 2023

Utgivelsesplan

annonsefrist/utgivelsesdato

1	8. februar / 10. mars
2	26. april / 26. mai
3	6. september / 6. oktober
4	1. november / 1. desember

Visste du at annonser hos oss sees av 73 000 lesere?

Annonse-informasjon:

Kontakt: Mona Jørgensrud i HS Media, mj@hsmedia.no

TILBAKE: Flor Ramírez (t.v.) og Daniken Leyva er glade for at barna nå kan komme tilbake til barnehagen. – Barna er mer urolige enn før pandemien og har enda mer behov for å leke, sier Daniken.

STENGT BARNEHAGENE I TO ÅR UNDER PANDEMIEN

Barnehagene i Mexico var stengt i opptil to år på grunn av pandemien. **Det merker barnehagelærerne på barns utvikling.**

TEKST: **STONE AGUILAR** FOTO: **MARCO AGUILAR** OG **ISABEL DÍAZ ITURBE**

Barna er blitt vant til at foreldrene gjør alt for dem, og de er blitt mye mindre selvstendige, sier Rocío Iturbe.

Hun er barnehagelærer og styrer i barnehagen Baby Land i Mexico by. I Mexico måtte barnehagene stenge i mars 2020, og mange av dem forble stengt til august

2022. Andre åpnet opp med mindre grupper høsten 2021.

– I starten trodde jeg dette var noe midlertidig. Men da vi så at det trakk ut, begynte vi med digital undervisning for tre-, fire- og femåringene, forteller Rocío. De aller minste fikk ikke noe barnehage-tilbud.

STORT FRAFALL

Rocío sier det var med motstridende følelser de ga barna digital undervisning.

– Jeg mener generelt at barn under sju år ikke bør ha tilgang til nettbrett, mobiltelefon eller datamaskin, innrømmer hun.

«Nå kommer barna gradvis tilbake, men vi har fortsatt bare halvparten av antallet barn som vi hadde før pandemien.»

DIGITAL BARNEHAGE: Under pandemien fikk sønnen til Katia Ramírez undervisning i barnehagen gjennom TV-programmer, som var likt for alle barn i Mexico.

MEXICO BY

HJEMMESKOLE: – Under pandemien måtte jeg også fungere som hjelpelærer for barna mine, forteller Katia.

Hun forteller at det var vanskelig å fange barnas oppmerksomhet via skjermen fordi de raskt mistet konsentrasjonen. Barna måtte dessuten få hjelp av en voksen for å koble seg på pc-en.

– Det ble vanskelig for mange foreldre som hadde hjemmekontor, og for hver måned som gikk, sluttet flere og flere, forteller hun. Etter ett år med digitale grupper var det kun 12 barn i aldersgruppen tre til fem år igjen i barnehagen, mot 36 barn før pandemien. Høsten 2021 åpnet barnehagen igjen med bare tre til fire barn i hver gruppe.

– Nå kommer barna gradvis tilbake, men vi har fortsatt bare halvparten av

antallet barn som vi hadde før pandemien, sier barnehagestyreren.

MÅ PASSE SMÅSØSKEN

En studie fra det mexicanske forsknings-senteret Mexico Evalua indikerer at en million barn i den mexicanske grunnutdanningen har sluttet som følge av pandemien. Frafallet er størst blant barnehagebarn, med 13 prosent.

Blant de som er en del av denne statistikken, er barna til Katia Ramírez. I huset utenfor Oaxaca by sør i Mexico har det vært hektisk for Katia og de seks barna.

– Jeg har tre barn i barneskolealder, og

STYRER: Daniken Leyva i barnehagen Colegio Aguilas sier det var utfordrende for mange av barnehagelærerne å jobbe digitalt under pandemien, fordi de måtte lære seg nye digitale verktøy.

STENGTE DØRER: Katia med fire av sine seks barn. Kun tre av dem har fortsatt med skolegang etter at pandemien brøt ut.

PANDEMIEN I LATIN-AMERIKA

- Latin-Amerika og Karibia er, ifølge UNICEF, regionen i verden hvor utdanningsinstitusjonene var lengst stengt ned som følge av pandemien.
- Mexico var et av sju latinamerikanske land hvor skoler fortsatt var delvis stengt i juni 2022.
- En full gjenåpning av førskoler og skoler i Mexico etter pandemien skjedde i august 2022.
- De fleste private barnehagene i Mexico hadde et digitalt tilbud for barna i alderen tre til fem år under pandemien.
- I de offentlige barnehagene fikk barna undervisning via spesiallagde programmer som ble vist på ulike TV-kanaler, som en del av en offentlig strategi.
- De offentlige barnehagene var lengre stengt enn de private.
- Alle barn og ansatte i barnehager og skoler må ennå bruke munnbind. Helsemyndighetene stiller krav til desinfisering av lokaler, håndvask og at barna skal sjekke feberen før de går inn i barnehagen.

Kilder:

UNICEF: <https://www.unicef.org/mexico/comunicados-prensa/3-de-cada-5-niños-y-niñas-que-perdieron-un-año-escolar-en-el-mundo-durante-la>

<https://www.unicef.org/lac/respuesta-educativa-de-alc-frente-al-covid-19>

SEP: <https://educacionbasica.sep.gob.mx/wp-content/uploads/2022/06/Acciones-preventivas-por-COVID-JOS-050822-12.30-Pag-web-SEB.pdf>

<https://aprendeencasa.sep.gob.mx>

disse var de eneste som fortsatte på skolen etter at pandemien brøt ut, forteller hun. De to minste på 2,5 og 4 år forble uten barnehage.

Katia selv jobber i renholdsbransjen.

– Eldstejenta på 14 år måtte slutte på skolen for å passe på småsøsknene sine mens jeg var på jobb, medgir seksbarnsmoren. Elever og barn i offentlige skoler og barnehager fikk undervisning gjennom tv-programmer, mens de leverte oppgaver og hadde kontakt med lærere via mobilen. Nå har alle skoler igjen åpnet dørene igjen, men det er mange barn som uteblir. Årsaken er en svært stram familieøkonomi, som gjør at familien ikke har råd til å betale utgifter til skole og barnehage.

MER DIGITALE

Ved førskolen Colegio Aguilas i delstaten Oaxaca har de halvparten så mange barn

LEKER IGJEN: Etter å ha vært stengt i ett år og fire måneder på grunn av pandemien var Baby Land blant de første barnehagene i Mexico som begynte å åpne igjen. Barna må ennå gå med munnbind.

STENGTE NED: I barnehagen Colegio Aguilas har bare halvparten av barna kommet tilbake til barnehagen etter pandemien.

BARNEHAGELÆRER: Flor Ramírez i barnehagen Colegio Aguilas sier det var vanskelig å vurdere barnas utvikling når de kun hadde digital barnehage. – Mange ganger var det foreldrene som gjorde aktivitetene vi laget for barna, sier hun.

LEKER MED SKUM: Ved barnehagen Baby Land er de opptatt av at hvert enkelt barn skal få utfolde seg og utvikle selvtilliten.

som de hadde før pandemien. Styrer Daniken Leyva synes det var vanskelig å gi barna noe utbytte av undervisningen foran en dataskjerm.

– Vi valgte derfor at førskolelæreren koblet seg opp på pc-en med et og et barn om gangen og kun i en halv time per dag, forklarer Daniken. Resten av tiden jobbet barna med oppgaver og videoer som førskolelærerne lastet opp via Google Classroom.

Førskolelærer ved førskolen Colegio Aguilas Flor Ramírez forteller at de digitale aktivitetene har gjort at barna lettere retter oppmerksomheten mot hva de ser.

– De ble vant til at ting ble vist på skjermen, og det er vanskeligere å få dem til å følge med på det vi sier, sier Flor.

MÅ LÆRE BARN OM FØLELSER

Både Flor og Daniken forteller at barnas følelser er mest påvirket av pandemien.

– Det er vanskeligere for dem å skilles fra foreldrene, og de gråter mer og er mer sinte, forteller Flor. De har derfor jobbet ekstra med at barna skal lære å kjenne sine egne følelser, og de har utviklet det de kaller et emosjonelt førstehjelpsskrin.

– Barna bruker farger for å uttrykke de forskjellige følelsene, og vi bruker fargene i forbindelse med ulike aktiviteter som tegning og modelleire, sier Daniken og fortsetter:

– Førstehjelpsskrinet har vært til god hjelp for å bearbeide følelsene, men vi har fortsatt en jobb å gjøre med å få barna til å bli mer trygge og selvstendige.

aguilartone@gmail.com

«Eldstejenta på 14 år måtte slutte på skolen for å passe på småsøsknene sine mens jeg var på jobb.»

Stemmen din kan påvirke barnas språkutvikling

Ny studie viser en sammenheng mellom akustiske trekk ved foreldres stemme og tidlig språkutvikling hos 1,5-åringer.

Når vi snakker til babyer og små barn, gjør de fleste av oss noen endringer med stemmen: Vi går opp i toneleie, tar større sprang mellom høye og lave toner, og drar ut lengden på vokalene. Dette fenomenet kalles for *spedbarnsrettet* tale, og er observert på tvers av kulturer og samfunn (Cox et al., 2022). Spedbarnsrettet tale fanger barnets oppmerksomhet, og bidrar til å knytte sosiale og emosjonelle bånd mellom foreldre og barn, og nå viser vår egen studie at en slik talemåte også kan ha en effekt på barnets språkutvikling. Studien har undersøkt foreldres stemme, men kan trolig overføres til ansatte på småbarnsavdelinger.

SPEDBARNsRETTET TALE

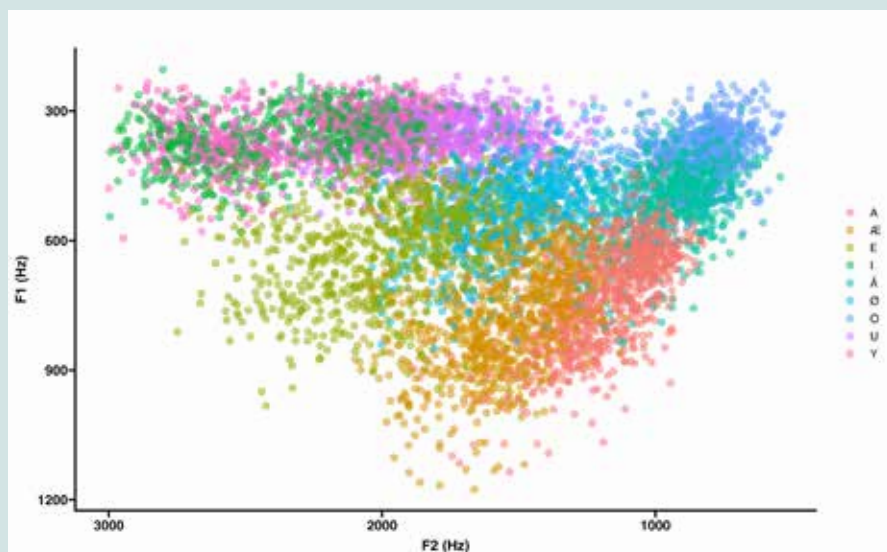
For å bli kompetente språkbrukere må små barn lære seg lydene, ordene og grammatikken i et språk. Dette er ikke en enkel oppgave, og forutsetter at barnet er eksponert for språk i miljøet rundt seg, enten det er hjemme eller i barnehagen. *Kvantiteten* på språklig input er altså viktig (Weisleder & Fernald, 2013), men også *kvaliteten* (Anderson et al., 2021). Spedbarnsrettet tale ser ut til å ha nettopp noen kvalitative kjennetegn som barnet kan dra god nytte av.

Et lysere toneleie, mer livlig intonasjon, roligere tempo og overdrevne vokaler blir en slags auditiv «hook» som fanger barnets oppmerksomhet, og i beste fall fremhever reglene i det språkssystemet barnet skal lære seg.

IKKE BARE BARE Å LÆRE SEG NORSK

Mens studier har vist at amerikanske barn forstår betydningen av enkelte ord allerede ved 6 måneders alder (Bergelson & Swingle, 2012), ser vi det først mellom 9 og 12 måneder hos norske barn (Kartushina & Mayor, 2019; 2022). Det kan være flere årsaker

til denne forsinkelsen, men vi antar at norsk har en rekke kjennetegn som gjør tillæringen mer utfordrende sammenlignet med mange andre språk. For det første har vi et dialektmangfold som de fleste barn må forholde seg til, enten hjemme eller i barnehagen, og dialektene kan variere i både språklyder og ordforråd. For det andre bruker norsk både melodi («bønder» kontra «bønner») og vokallengde («tak» kontra «tak») som meningsbærende skille mellom ulike ord. Og for det tredje har vi et svært rikt inventar av vokaler. I Figur 1 neden-

FIGUR 1. De norske vokalene. Hver prikk er en enkelt vokal produsert av en mor eller far fra Østlandet. Legg merke til at det er betydelig overlapp mellom ulike kategorier.

SNAKKER BABYSPRÅK: Når vi snakker til babyer eller små barn, går vi ofte opp i toneleie. Nå viser en ny studie at en slik talemåte også kan ha en effekt på barnets språkutvikling. Illustrasjonsfoto: Adobe Stock

for ser vi de ni lange norske vokalene fremstilt i et diagram. Diagrammet er basert på to frekvensbånd som til sammen utgjør hvilken vokal som blir produsert: F1, som man endrer med munnens åpenhet (tenk /i/ kontra /a/), og F2, som man endrer med plasseringen av tunga (tenk /y/ kontra /o/). Som vi ser, er det et forholdsvis kaotisk system, med betydelig overlapp mellom ulike vokaler. Kan spedbarnsrettet tale hjelpe barn til å få orden i systemet?

LESER ANNERLEDES FOR BARNET

Et av karaktertrekkene ved spedbarnsrettet tale er at frekvensområdet vokalene produseres i, er større (se for deg at alle prikkene i Figur 1 utgjør en trekant – denne trekanten er større når man snakker til barn sammenlignet med til andre voksne). I en nylig publisert studie i tidsskriftet *Language Development Research* (Rosslund et

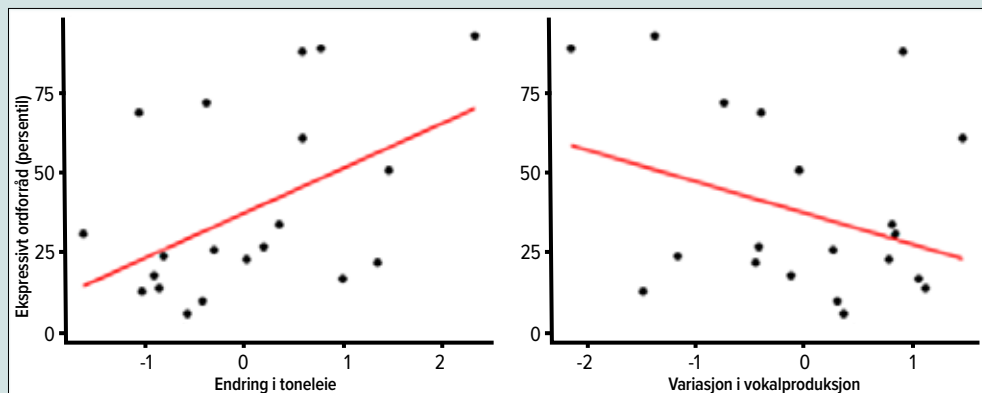
” Et lysere toneleie er det viktigste middelet for å fange barnets oppmerksomhet til den som snakker.

al., 2022) undersøkte vi om dette var tilfelle hos norske foreldre, og hvordan det eventuelt påvirket barnas språkutvikling. Vi gjorde lydopptak av foreldrene mens de leste for barnet sitt på 1,5 år, og mens de leste for en voksen. Da vi sammenlignet lydopptakene, så vi at foreldrene, som forventet, hadde både høyere toneleie, mer variasjon i toneleie og lengre vokaler når de leste til barnet sitt, og de hadde også et forstørret vokalområde. På den andre siden hadde foreldrene også mindre konsise vokaler innad i hver vokalkategori når de leste for barnet. Det vil si at det var større variasjon mellom hver enkelt produksjon av, for eksempel, vokalen /a/, mens når foreldre

leste til en voksen, var hver /a/ ganske lik. Vi ba de samme foreldrene rapportere antall ord barnet deres kunne si (ekspressivt ordforråd), og så deretter på sammenhengen mellom de akustiske trekkene ved foreldres stemme og barnets ordforråd. To akustiske trekk ga utslag i hver sin retning: høyere toneleie og variasjon i vokaler.

LYSERE TONELEIE ER POSITIVT

De foreldrene som brukte et lysere toneleie når de leste for barnet sitt, hadde 1,5-åringer med større ekspressivt ordforråd (se Figur 2). Det kan være at et lysere toneleie gjør det lettere for barn å kategorisere melodiene i ulike ord og ulike dialekter, og vi antar at et lysere

FIGUR 2. Foreldre som hadde et lysere toneleie når de snakket med barnet sitt, sammenlignet med til en voksen, hadde barn med større ordforråd (venstre). Foreldre som hadde større variasjon i vokalene når de snakket med barnet sitt, hadde barn med mindre ordforråd (høyre).

toneleie er det viktigste middelet for å fange barnets oppmerksomhet mot den som snakker. Når barnet er mer oppmerksomt på deg og din stemme, vil det igjen ha lettere for å lære nye ord og utvikle et større ordforråd.

MER VARIASJON I VOKALER ER NEGATIVT

De foreldrene som hadde mer varierende produksjoner av hver enkelt vokal innad i sin kategori, hadde 1,5-åringer med mindre ekspressivt ordforråd (se Figur 2). Som vi har vært inne på, er vokalinventaret i norsk nokså rotete, og selv om vokalområdet til foreldre var forstørret når de leste til barna, noe som teoretisk sett vil kunne gi bedre plass til de ulike kategoriene, var det altså mer underliggende rot i hver kategori. Vi antar at foreldre som er mindre presise med hver vokal, gjør det mer utfordrende for barna å finstille seg inn på de ulike vokal-kategoriene og lage innvendige representasjoner av disse. Dette kan igjen gjøre det vanskeligere å lære seg nye ord.

BLI OPPMERKSOM PÅ EGEN STEMME

Disse funnene indikerer en sammenheng mellom akustiske trekk ved foreldres stemme og barns språkutvikling. Det er viktig å understreke at vi ikke kan anta en direkte årsakssammen-

heng mellom toneleie og variert vokalproduksjon og barns ordforråd. Det kan være bakenforliggende faktorer som spiller inn, som ikke ble undersøkt i denne studien. Likevel, når vi ser denne sammenhengen, og i tillegg vet at spedbarnsrettet tale er noe barn foretrekker å lytte til, og som bidrar positivt til å knytte sosiale og emosjonelle bånd mellom voksen og barn, er det grunn nok til å bli sin egen stemme litt bevisst. Noen sitter kanskje med tanker om at de akustiske overdrivelsene som er karakteristiske ved slik tale, er noe som er forbeholdt små babyer, men denne studien tyder på at enkelte trekk, slik som et lyst toneleie, har en positiv effekt også for eldre barn.

Det er absolutt gode grunner til å vurdere tiltak, pedagogisk innhold og aktiviteter for å fremme språkutvikling i barnehagen (se reportasjer side 20 og 28 og fagartikler side 52, 58 og 62), men dette krever planlegging og kan bli nedprioritert i en travelt hverdag. På den andre siden: Å vie ekstra oppmerksomhet til eget toneleie og egen uttale av vokaler når man snakker med barna, er et lite ressurskrevende grep. Med litt finjustering av stemmen kan man gi best mulig språklig input som i beste fall kan «booste» barnas ordforråd.

” Denne studien tyder på at et lyst toneleie har en positiv effekt også for eldre barn.

Litteratur

- ANDERSON, N. J., GRAHAM, S. A., PRIME, H., JENKINS, J. M. & MADIGAN, S. (2021). *Linking quality and quantity of parental linguistic input to child language skills: A meta analysis*. *Child Development*, 92(2). <https://doi.org/10.1111/cdev.13508>
- BERGELSON, E. & SWINGLEY, D. (2012). *At 6–9 months, human infants know the meanings of many common nouns*. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 109(9). <https://doi.org/10.1073/pnas.1113380109>
- COX, C., BERGMANN, C., FOWLER, E., KERR-PORTNOY, T., ROEPSTORFF, A., BRYANT, G. & FUSAROLI, R. (2022). *A systematic review and Bayesian meta-analysis of the acoustic features of infant-directed speech*. *Nature Human Behaviour*, na(na). <https://doi.org/10.1038/s41562-022-01452-1>
- KARTUSHINA, N. & MAYOR, J. (2019). *Word knowledge in six- to nine-month-old Norwegian infants? Not without additional frequency cues*. *Royal Society Open Science*, 6(9). <https://doi.org/10.1098/rsos.180711>
- KARTUSHINA, N. & MAYOR, J. (2022). *Coping with dialects from birth: Role of variability on infants' early language development*. *Insights from Norwegian dialects*. *Developmental Science*. <https://doi.org/10.1111/desc.13264>
- ROSSLUND, A., MAYOR, J., ÓTURAÍ, G. & KARTUSHINA, N. (2022). *Parents' hyper-pitch and low vowel category variability in infant-directed speech are associated with 18-month-old toddlers' expressive vocabulary*. *Language Development Research*. <https://doi.org/10.34842/2022.0547>
- WEISLEDER, A. & FERNALD, A. (2013). *Talking to children matters: Early language experience strengthens processing and builds vocabulary*. *Psychological Science*, 24 (11). <https://doi.org/10.1177%2F0956797613488145>

UTDANNINGS
FORBUNDET

Les e-bladene i appen **UDF Medlem**

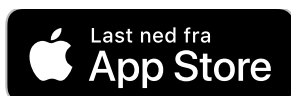
Nå kan du enkelt og raskt finne siste utgave av e-bladene dine i appen **UDF Medlem**.

I appen får du i tillegg tilgang til ditt medlemskort, ditt reisekort og alle dine medlemsfordeler.

Du kan enkelt logge på appen med medlemsnummer eller BankID.

Last ned her:

Marit Semundseth
førstelektor i norsk ved DMMH
marit.semundseth@dmmh.no

Christine B. Østbø Munch
førsteamanuensis i norsk ved DMMH
christine.b.o.munch@dmmh.no

Fem tips til god språkstimulering i barnehagen

Å snakke med barn om det de er opptatt av, og å bruke mange og varierte ord sammen med barna er to av fem måter å støtte barns språklæring i barnehagen på.

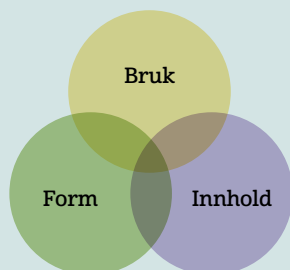
ILLUSTRASJON: LENE BAKKE JACOBSEN

Barn som har dialogerfaring, kan mange ord og har begrepsdybde og god grammatikk, er trygge på å bruke språket sitt. Med denne artikkelen ønsker vi å løfte frem betydningen av barnehagelæreres kunnskap om språk, og nødvendigheten av denne kunnskapen for å kunne realisere rammeplanens mandat om at «[a]lle barn skal få god språkstimulering gjennom barnehagehverdagen, og alle barn skal få delta i aktiviteter som fremmer kommunikasjon og en helhetlig språkutvikling» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 23).

Vi har undersøkt det språklige samspillet i en hverdagsamtale mellom et barn og en voksen i hjemmet. Samtalen består av 34 turvekslinger mellom Ole (4,5) og mammaen hans, og vi viser her hvilken språklig kompetanse Ole har. Avslutningsvis gir vi fem tips om hva som skal til for at personalet skal kunne støtte barns språklæring i barnehagen.

SPRÅKET'S TRE DELER

Når vi skriver om barns språklæring, sikter vi til det muntlige språket. Ifølge Bloom & Lahey (1978) består språk av de tre delene innhold, form og bruk. Disse er ikke løsrevet fra hverandre, men er alle til stede samtidig når vi snakker. Språkets *innholds*-side handler blant annet om hva ord og setninger betyr (semantikk). Språkets *form*-side er grammatikken, altså hvordan ord lages og bøyes,

og hvordan setninger konstrueres. *Brukssiden* av språket handler om hvordan vi bruker språket i ulike situasjoner for eksempel i dialogsamspill. Når disse tre delene overlapper slik figuren viser, har barnet et funksjonelt språk. Det betyr at barnet har god språklig kompetanse.

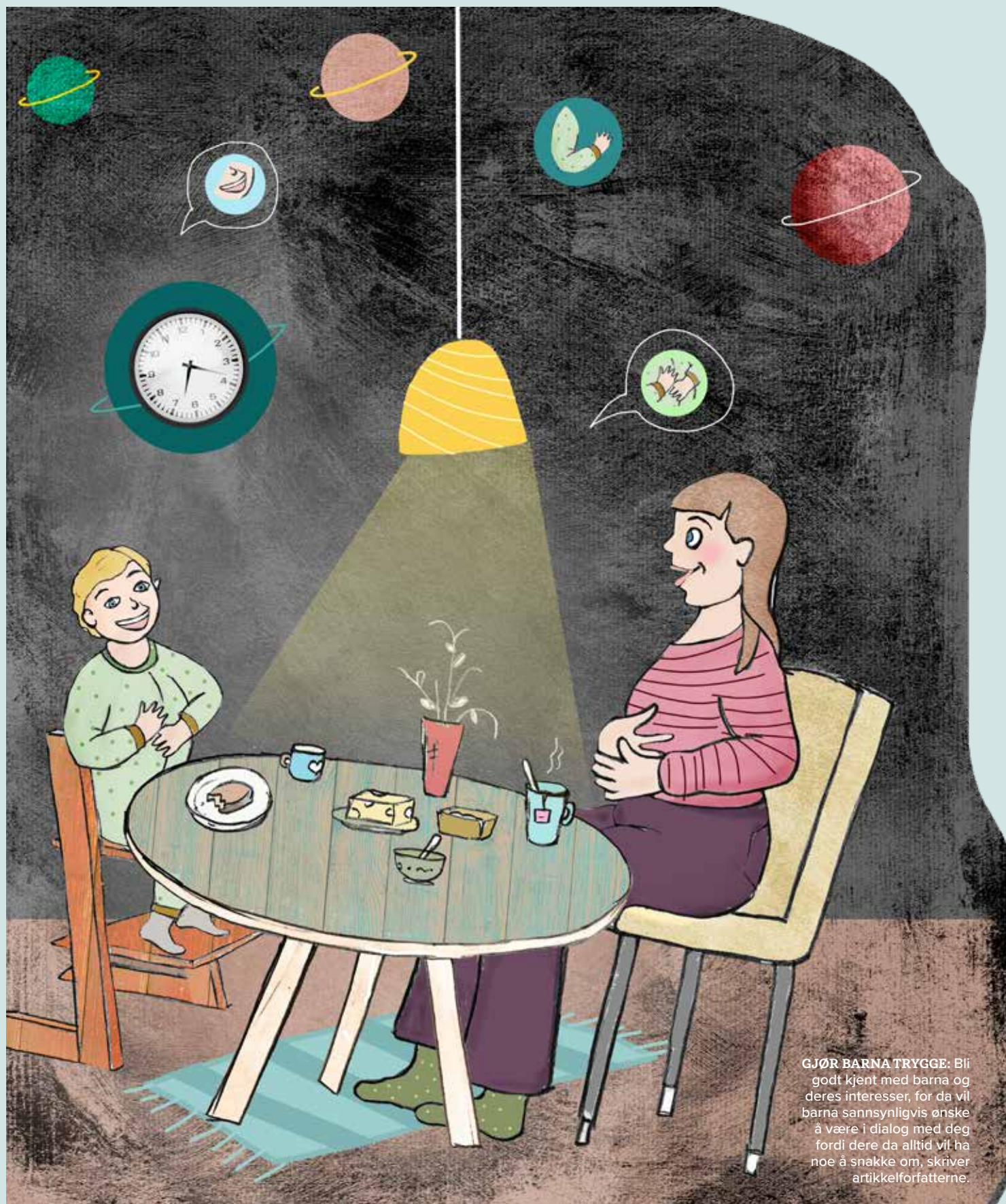
DEN VIKTIGE HVERDAGSSAMTALEN

Ole på fire og et halvt år sitter sammen med mammaen sin ved kjøkkenbordet og spiser kveldsmat. På bordet er det flere sorter pålegg, brød og melk. Han har fatet sitt og koppen sin, slik han alltid har. Ole er særlig glad i leverpostei, og han sier: «Æ like den her pålegge, æ. Du vet da bir man stor og sterk av å spis levepostei.» I forlengelsen av denne replikken utfolder det seg en samtale der Ole og mammaen hans er innom store tema som kroppen, livet, Gud og verdensrommet.

Det som foregår i denne situasjonen, kan sies å være en hverdagssamtale. Gjems (2011a) hevder at hverdagssamtalen er barnehagens glemte læringsarena. Ifølge henne er disse samtalene «viktige og antakelig den mest omfattende læringsarenaen i barnehagen» (Gjems, 2011a, s. 43). Jevnt over får slike samtaler lite oppmerksomhet. Vi ønsker med denne artikkelen å vise hvilken verdi en slik samtale kan ha for barns språklæring.

TETTE OG TRYGGE RELASJONER

Selv om dialogen er hentet fra barnets hjemmemiljø, har den overføringsverdi til barnehagefeltet. Denne samtalen kunne ha funnet sted i barnehagen, hvor det daglig er mange samtaler rundt matbordet. I barnehagen forventer vi også at det er tette og trygge relasjoner mellom de ansatte og barna, slik det ideelt sett skal være mellom foreldre og barn. Tette og trygge relasjoner er en forutsetning for at barn skal ha lyst til å prate og dermed utfolde seg språklig.

GJØR BARN TRYGGE: Bli godt kjent med barna og deres interesser, for da vil barna sannsynligvis ønske å være i dialog med deg fordi dere da alltid vil ha noe å snakke om, skriver artikkelforfatterne.

Tette og trygge relasjoner er en forutsetning for at barn skal ha lyst til å prate og dermed utfolde seg språklig.

For det er nettopp «gjennom dialog og samspill [at] barna [skal] støttes i å kommunisere, medvirke, lytte, forstå og skape mening» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 23).

DEN LYDHØRE VOKSNE

Studier om voksen–barn-samtaler viser at voksne ofte ikke har tålmodighet til å vente på svar fra barna, men stiller mange spørsmål og slik erobrer talerommet (Gjems, 2011b). I dialogen som vi bygger denne artikkelen på, ser vi imidlertid at det er barnet Ole som snakker mest. Han sier nesten dobbelt så mange ord som mammaen sin. I tillegg er det han som får bestemme hva samtalen skal dreie seg om. I det videre gjør vi først en dialoganalyse. Deretter undersøker vi Oles ordkunnskap og formsiden ved språket hans.

DIALOG – SPRÅKET I BRUK

Høigård (2019, s. 48) bruker begrepene innførings-, tilknytnings- og videreføringsreplikker for å gjøre en dialoganalyse. I en innføringsreplik foreslås tema for samtalen. Den kan både komme i starten og underveis i dialogen. I vår dialog har Ole fire innføringsreplikker, mens moren kun har to. Dette betyr at Ole bestemmer hva de skal snakke om. Når man responderer på en ytring, kan svaret enten være direkte knyttet til det foregående (tilknytningsreplik), eller det kan videreføre temaet (videreføringsreplik).

Tilknytningsreplikkene er jevnt fordelt mellom Ole og den voksne. Når det gjelder videreføringsreplikker, har Ole flere enn mammaen sin. Samtalen flyter godt, og de toner seg inn mot hverandre.

Følgende utdrag viser bruk av tilknytnings- og videreføringsreplikker. Innføringsreplikken er gitt i praksisfortellingen og handler om at kroppen blir stor og sterk av å spise leverpostei.

6. *Voksen:* Ja, det gjør vi. (*tilknytning*) Ka mer

har vi på kroppen vår da? Du kan jo litt om hva som er inni kroppen vår å, du, kan du ikke? Hva bruke du no når du spise den gode brødiskiva di for eksempel? (*videreføring*)

7. *Ole:* Vet æ vet! For å spis, tenneran! (*tilknytning*) Dem spis opp all maten vi har i munnen vårs. Så tygges dem å så kjemmer dem til svelge åsså bi det te ... åsså bi det ... kjemmer det ned til magen. Magen ja. (*videreføring*)
8. *V:* Ja, da kjæm det ned til magesekken vår. (*tilknytning + videreføring*)
9. *Ole:* Ja, det kjæms ned te magen, det va det æ sa. (*tilknytning*) Men kor e magesekken? E den like stor som en ryggsekk, såsåmm sååå stor? (*videreføring*)
10. *V:* Magesekken, ja, den er nok ikke like stor som en ryggsekk. (*tilknytning*) Du får sikkert plass til den i hända di nesten. (*videreføring*)
11. *Ole:* Ja, æ vet (*tilknytning*), vi bæsser det ut. Makan! Hahaha! (*videreføring*)

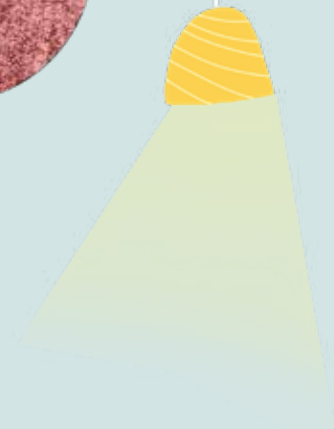
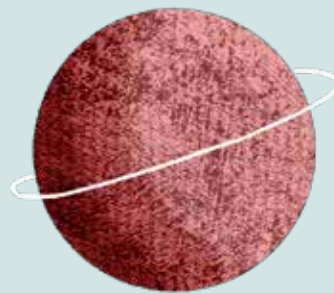
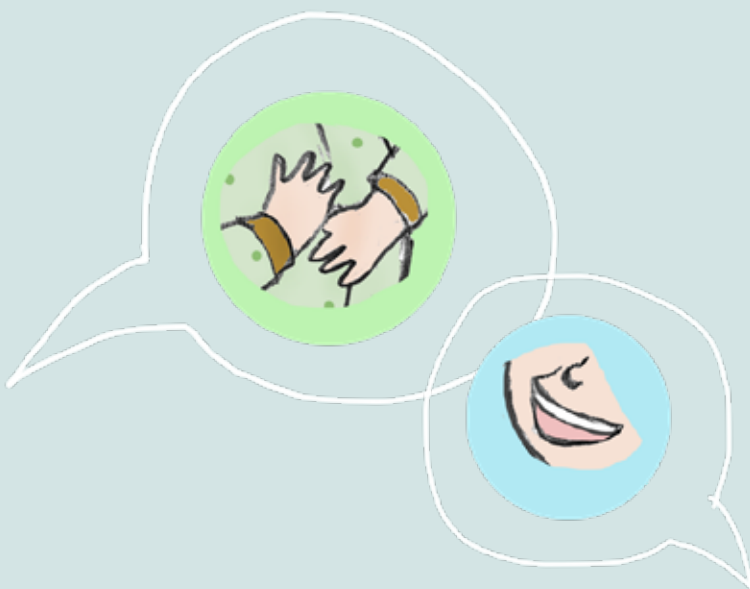
ORDENES BETYDNING

I dette utdraget ser vi at samtalen innholdsmessig er knyttet til kropp, og vi får høre de ordene Ole bruker om kropp, som *tenneran*, *spis*, *munnen*, *tygges*, *svelge*, *magen*, *bæsser*. I replikk 8 viderefører mammaen samtalen ved å nevne ordet magesekk. Kanskje har ikke Ole hørt dette substantivet før? Vi ser i replikk 9 at han både lurte på hvor magesekken er, og størrelsen på den. Han spør om den kan sammenlignes med en ryggsekk, ettersom ordet *magesekk* ligner ordet *ryggsekk*. Begge er knyttet til overbegrepet *sekk*. Han anstrenger seg for å skape mening og forståelse for det nye ordet *magesekk* ved å bruke sine tidligere erfaringer.

SPRÅKETS FORM

Fordi Ole snakker mye i dialogen, kommer

også hans grammatiske kompetanse tydelig frem. Når temaet er noe han interesserer seg for, får vi se hvor avansert språket hans faktisk er. Vi ser hvordan han både bøyer ord (morfologi) og lager setninger (syntaks).

Den lengste replikken til Ole i dialogen er på 59 ord: «Ja men du, det som ikke kommer ut, det blir til muskela, sant? Det har du sia te mæ en gang. Da blir dem te muskela som vi bir sterk av. Åsså vokser man å bir så stor som det her. Men så bi vi så stor at vi bi te oldemor og oldefar. Da e non av musklan ølakt.» Denne replikken er så lang både fordi Ole kan mange ord, og fordi han klarer å binde setningene sammen ved hjelp av ord som *da*, *åsså*, *men*, *så*. I replikken ser vi også at Ole kan lage leddsetninger. Her har han to *som*-setninger (*som ikke kommer ut*; *som vi bir sterk av*) og én *at*-setning (*at vi bi te oldemor og oldefar*). Det å klare å høre når barn bruker leddsetninger, er viktig, fordi da vet vi at barnets språk er i utvikling.

At Ole har god morfologisk kompetanse, kommer også frem i dialogen. Han sier ord som *kjemmer*, *førstest* og *yngest*, bøyinger som man lett kan tenke er feil. I verbformen *kjemmer* viser han at han kan nåtidsformen av verbet *å komme* på dialekt (*kjem*) samtidig som han har lagt til bøyingsendelsen *-er* fra formen *kommer*. Den logikken vi ser i dette eksempelet, men også i typiske eksempler som *gådde*, *sovde*, *syngte*, viser oss at barn tester ut sine egne grammatiske regler. Slike grammatiske bøyingsfeil er ikke noe å bekymre seg for. Det vitner om at språklæring ikke bare handler om imitasjon og herming, men at barnet selv er aktiv i denne utviklingen.

DEN VOKSNE SOM SAMTALEPARTNER

I likhet med Ole bruker også mammaen hans et avansert språk i samtalen. I ytringen «Faktisk så tror æ kanskje du kan fortell mæ litt om andre interessante ting du har lært i

barnehagen din?» er det tre setninger som forholder seg til hverandre som eskene i en kinesisk eske. Vi kan illustrere forholdet mellom dem slik:

Faktisk så tror æ kanskje

du kan fortell mæ litt om andre interessante ting

du har lært i bhg din

Det som er fint med denne ytringen, er at mammaen *ikke* forenkler språket sitt i møte med Ole. Det at hun lar Ole få høre avanserte ytringer som denne, er med på å gi han et funksjonelt og godt språk. Et godt språk inkluderer dialogferdigheter, et rikt og variert ordforråd og en avansert grammatikk, som er gjensidig avhengig av hverandre. Dette er det barnehagelærere skal sørge for at alle barn daglig får erfaring med.

FEM TESER OM SPRÅKLÆRING

Vi oppsummerer denne artikkelen med fem teser om hvordan man med enkle grep kan gi god språkstimulering til barn i barnehagen.

1. Bli godt kjent med alle barna og deres interesser.

Gjør du det, vil barna sannsynligvis ønske å være i dialog med deg fordi dere da alltid vil ha noe å snakke om.

2. Viderefør det barnet snakker om.

Da er du med på å holde samtalen i gang. Å stille spørsmål for å få barnet til å fortelle mer eller utdype samtaletemaet, er én måte å videreføre samtalen på. En annen måte kan være å bringe inn nye ord eller ny kunnskap om det dere allerede snakker om.

3. La barnet få høre mange, nye ord.

Når du anvender et vidt ordforråd i samtaler med barn, bidrar du til at barnet kan utvikle et rikt og variert ordforråd. Det gjør at de forstår mer av det som foregår i om-

Fag og forskning

” Et forenklet språk kan faktisk bli for enkelt for barnet, og da skjer det ingen språklæring.

givelsene sine. Dessuten er det å kunne mange ord viktig for å klare å uttrykke seg presist og nyansert. Når man kan mange ord, er det også lettere å lære seg nye ord.

4. Ikke forenkle språket ditt for mye.

Et forenklet språk kan faktisk bli for enkelt for barnet, og da skjer det ingen språklæring. Barnet trenger å høre et språk som krever at de må strekke seg litt ekstra både for å forstå, og for selv å være aktive.

5. Bruk enhver anledning i hverdagen til å samtale med barna.

Gjør du det, har du alltid en språklæringsarena tilgjengelig. Da trenger du ikke å sette av tid eller planlegge for språklæring i løpet barnehagehverdagen. Samtalen behøver heller ikke være lang for at den skal ha betydning. Øv deg på å se etter og bruke de mulighetene som byr seg, til å snakke med barna i barnehagen. I det ligger det et stort potensial for å støtte barns språklæring i barnehagen.

Litteratur

BLOOM, L. & LAHEY, M. (1978). *Language development and language disorders*. New York: John Wiley & Sons.

GJEMS, L. (2011a). *Hverdagssamtalene – barnehagens glemte læringsarena*. I Gjems, L. & Løkken, G. (red.) *Barns læring om språk og gjennomspråk. Samtaler i barnehagen* (s. 43-64). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

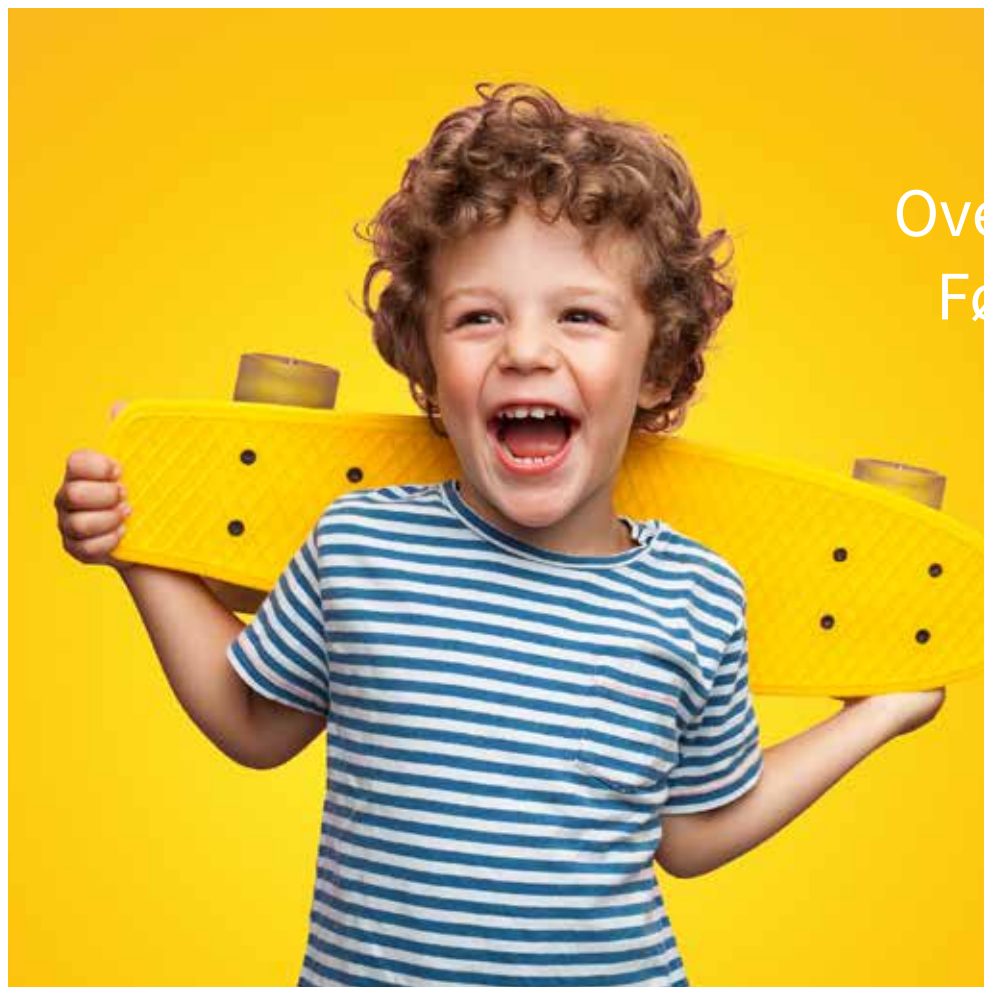
GJEMS, L. (2011b). *Hvordan lære om språk og kunnskap i barnehagen – gjennom samtaler eller...*

? I Gjems, L. & Løkken, G. (red.) *Barns læring om språk og gjennomspråk. Samtaler i barnehagen* (s. 202-214). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

HØIGÅRD, A. (2019). *Barns språkutvikling. Muntlig og skriftlig*. Oslo: Universitetsforlaget.

KUNNSKAPSDEPARTEMENTET (2017). *Rammeplan for barnehage. Innhold og oppgaver*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan/>

ANNONSE

Over 8 600 følger
Første steg på
Facebook

Bli med og følg oss du også!
[@facebook.com/førstesteg](https://facebook.com/førstesteg)

**FØRSTE
STEG**

Barn har engelsk som lekespråk

Barna blander også engelsk med norsk eller engelsk med et annet førstespråk når de leker, viser studie.

TEKST: KJERSTI SALVESEN FOTO: PRIVAT

1. Hva har du skrevet doktorgrad om?

– Jeg undersøker i hvilke situasjoner – og på hvilke måter – ulike verbalspråk kommer til uttrykk i flerspråklige barnegrupper. Jeg har observert samhandling mellom tre-til-seks-åringer i spontane hverdagssituasjoner, i tillegg til noen planlagte og tilrettelagte situasjoner, for eksempel høytlesing. Jeg ser også på hvordan pedagogiske ledere, på et overordnet nivå, jobber med problemstillinger rundt flerspråklighet. Jeg ser på hvilke valg de gjør, og hvordan dette gjenspeiles i barnegruppen.

2. Hva har du funnet ut?

– Jeg ser at barna tar i bruk hele sitt språklige repertoar når de er sammen. Det er antakelig ikke overraskende, men jeg kan slå fast at norsk er det dominerende verbalspråket der jeg har observert. Andre språk kommer også til uttrykk. Engelsk har en sentral plass i samspillet – til tross for at det ikke er barnas førstespråk eller det de snakker hjemme. Det kan synes som om engelsk fungerer som lekespråk, slik som mange av oss fra Vestlandet lekte på «oslodialekt» på 80-tallet. Innimellom brukes engelsk som et *lingua franca* (blandingsspråk) når barna for eksempel ikke behersker et konkret norsk begrep. Jeg erfarer også at barna *transspråker*. Det betyr at norsk, engelsk og andre

førstespråk kan komme til uttrykk i samme setning eller samtale. Også såkalte *kontaktbaserte talestiler*, som på folkemunne og i mediene er kalt «kebabnorsk» eller «slang», kommer til uttrykk i samhandling mellom barna.

3. Hva tror du forskningen din vil bety for barnehagene i Norge?

– Jeg håper at det jeg har valgt å kalle *verbalspråklig smidighet* barna imellom, kan inspirere barnehageansatte til å utforske og reflektere enda mer rundt språket. Det å ha et lekende og undrende forhold til språk – og å være opptatt av barns samlede språkrepertoar og kompetanse er språklig bærekraft. Jeg ser et mulig spenningsfelt mellom verdien av et stadig større språklig mangfold i barnehagene og at sentrale myndigheter til tider har et for enspråklig fokus. Jeg håper at forskningen min kan bidra til et utvidet syn på flerspråklighet og språkarbeid i barnehagene, slik at barn i større grad får utnytte sitt språklige repertoar for å skape mening. Språklig kompetanse kan fungere som kulturell kapital og bidra til å bestemme hvem som inkluderes og ekskluderes.

4. Hva overrasket deg mest i forskningen?

– Statusen til det engelske språket – og den kompetanse selv små barnehagebarn har. De pedagogiske

Min doktorgrad

THOMAS HAMMERØ LUND (45)

Stipendiat ved institutt for barnehagelærerutdanning ved Universitetet i Stavanger (UiS). Disputerer høsten 2024.

Doktorgrad: *En studie av språklige praksiser i flerspråklige barnegrupper i barnehagen* (foreløpig tittel).

Mål med forskningen: Andelen flerspråklige barn øker, og begrepet *mangfold* er sammensatt. Det er behov for mer forskningsbasert kunnskap om barns ulike måter å uttrykke seg på verbalt – og om hvordan deres uttrykk blir møtt i barnehagen.

DERFOR ER DENNE DOKTORGRADEN VIKTIG

– Arbeidet med språk foregår i et spenningsfelt i mange flerkulturelle barnegrupper, og Thomas Hammerø Lunds forskning er bevisstgjørende: På den ene siden har vi språkets betydning for barns identitetsutvikling. På den andre siden har vi språkets betydning for utvikling av tilhørighet. Lunds forskning treffer også i et annet spenningsfelt: mellom det at språklig mangfold skal være en ressurs for hele barnegruppen – og samtidig bidra til at barn mestrer norsk før skolestart. Han bidrar med viktig kunnskap i arbeidet med å utvikle forskningsbaserte og gode flerspråklige praksiser i barnehagen.

Anne Kristine Solberg Runestad

førsteamanuensis ved institutt for barnehagelærerutdanning ved UiS

lederne i studien tror barna erfarer engelsk gjennom TV og film, YouTube, spill og eldre søsken.

godkommunikasjon@gmail.com

Audun Rosslund
stipendiat ved Senter for flerspråklighet
ved Universitetet i Oslo
audun.rosslund@iln.uio.no

Julien Mayor
professor ved Psykologisk institutt
ved Universitetet i Oslo
julien.mayor@psykologi.uio.no

Natalia Kartushina
førsteamanuensis ved Senter for
flerspråklighet ved Universitetet i Oslo
natalia.kartushina@iln.uio.no

Barns ordforråd skjøt fart mens barnehagene var stengt nunder pandemien

Små barns ordforråd vokste raskere enn forventet i perioden med lockdown under pandemien, og skjermbruk og høytlesning påvirket ordforråd i ulik retning.

Et internasjonalt forskerteam, ledet av BabyLing og Senter for flerspråklighet ved Universitetet i Oslo, har publisert en studie som undersøkte effekten av covid-19-lockdown, med stengte barnehager, på ordforrådet til 1742 barn fra 13 ulike land (Kartushina et al., 2021). Det var barn fra blant annet Norge, England, Frankrike, Tyrkia, Israel, USA og Canada med i studien. I denne artikkelen diskuterer vi funnene fra studien, og mulige konsekvenser disse funnene har for barnehagesektoren.

SPRÅK ER TILEGNET KUNNSKAP

Barn trenger erfaring med språk for å kunne beherske det selv. Vi vet fra en rekke studier at både *kvantiteten* og *kvaliteten* i språkmiljøet små barn har rundt seg, henger sammen med deres tidlige språkutvikling. For eksempel er toåringer som mottar en høyere andel språklig input, raskere på å prosessere

ord og setninger (Weisleder & Fernald, 2013). 0–3-åringer som har mer variert språklig input fra sine omsorgsgivere, og som har omsorgsgivere som er mer responsive ovenfor barnets kommunikasjon, utvikler et rikere ordforråd (Anderson et al., 2021). I denne type studier er det vanligvis foreldre som informerer forskere om barnets språkferdigheter og språklige miljø. Ettersom flere og flere av de yngste barna nå går i barnehage (77 % av norske ettåringer, jf. SSB, 2021), er det derimot vanskelig å skille betydningen av miljøet i hjemmet og miljøet i barnehagen. Sannsynligvis er det slik at begge arenaer er viktige. Men er de like godt egnet for å stimulere positiv utvikling? Våren 2020 fikk vi en unik mulighet til å se på barns tidlige språkutvikling i en kontekst der vi kunne «luke vekk» effekten av nettopp barnehage og andre organiserte aktiviteter.

MÅLING AV BARNES ORDFORRÅD

For å undersøke effekten av lockdown

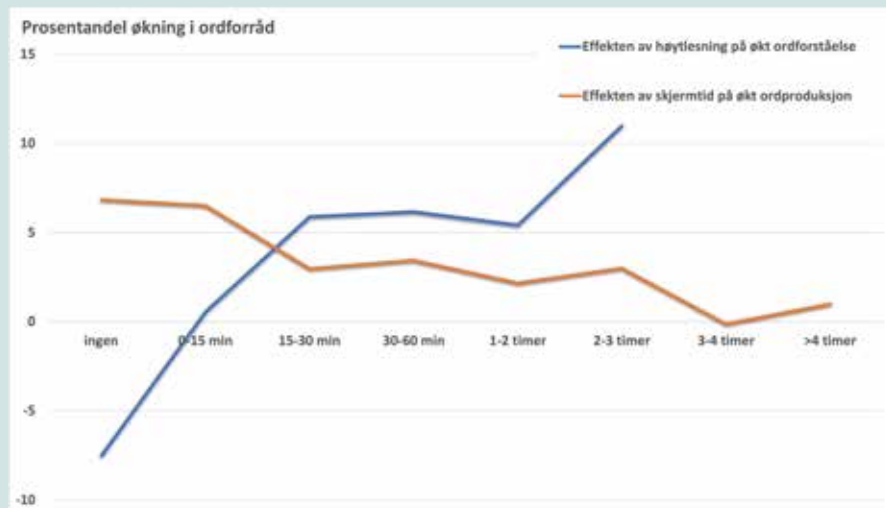
på utviklingen av barns ordforråd fylte deltakerne i denne studien ut to spørreskjemaer: Det første ved begynnelsen av lockdown (da barnehagene i det respektive landet stengte), og det andre da lockdown var ferdig (da barnehagene åpnet igjen). I gjennomsnitt varte denne perioden litt over én måned. De to spørreskjemaene tok for seg tiden foreldre brukte på ulike aktiviteter sammen med barna sine, samt ordforrådsverktøyet *Communicative Development Inventories* (Fenson et al., 2007). Dette verktøyet består av en lang liste med ord som foreldre krysser av om barnet forstår, og eventuelt også sier. Verktøyet er brukt i både forskning og klinisk praksis, og har blitt normert på flere språk. Barna i studien vår var fra 8 til 36 måneder gamle. De var enspråklige og hadde typisk utvikling. 69 % av utvalget gikk i barnehage før lockdown, og 10 % av utvalget besto av norske barn. For hvert enkelt barn målte vi endringen i ordforråd før og etter lockdown, og sammenlignet endringen med hva

TID TIL BARNA: I ekstraordinære omstendigheter, som under locckdown under pandemien, hvor små barn og omsorgsgivere får mer tid sammen, rapporteres en raske utvikling av ordforråd enn det som er forventet. Illustrasjonsfoto: Adobe Stock

A photograph of a man with dark hair and a beard, wearing a blue button-down shirt over a white t-shirt, sitting and reading an open book. A young girl with long brown hair, wearing a red and white plaid shirt, is sitting next to him, looking at the book. She is holding several stuffed animals, including a large brown teddy bear and a white stuffed animal with a simple face. The background is a light-colored brick wall.

”

Lockdown var en vokabular-booster for 0–3-åringer i en rekke land verden over.

FIGUR 1. Gjennomsnittlig økning i antall ord barn lærte som følge av mer tid brukt på høytlesning (blå linje), og antall ord barn lærte å si som følge av mer tid brukt på skjerm (oransje linje). En økning på null tilsvarer forventet ordforråd i førpandemi-tider. Barn lærte generelt flere ord sammenlignet med førpandemi-tider (begge linjer ligger generelt over 0).

som var forventet basert på normert data.

FLERE ORD ENN FORVENTET

Totalt sett fant vi at barn lærte seg flere nye ord enn forventet under lockdown, sammenlignet med førpandemi-tider (med åpne barnehager). Dette gjaldt både økning i antall ord barna forsto (reseptivt ordforråd), og økning i antall ord barna kunne si (ekspressivt ordforråd). Økningen i ordforråd gjaldt uavhengig av foreldres utdanningsnivå, barnets alder og barnets kjønn. Med andre ord: Lockdown var en vokabular-booster for 0–3-åringer i en rekke land verden over. To typer aktiviteter satte gass eller brems på denne boosten: høytlesning og skjermbruk.

POSITIVT MED ØKT HØYTLESNING

Foreldre som brukte mer tid på høytlesning med barna sine, hadde barn med sterkere utvikling i reseptivt ordforråd under lockdown. Spesielt

sterk var økningen hos de som brukte mer enn 1 time om dagen på høytlesning (figur 1). Vi antar at den effekten høytlesning har på tidlig ordforråd, handler om barnets tilgang på billedlige referansepunkter under lesingen (sammenlignet med andre aktiviteter), og frekvensen av mer sjeldne ord i bøker (sammenlignet med hverdagslig tale). Det fascinerende med dette funnet er at den positive gevinsten av høytlesning er betraktelig, selv om vi bare så på utvikling over omtrent én måned.

ØKT SKJERMBRUK VAR NEGATIVT

Barn som brukte mer tid på å se på skjerm under lockdown, hadde en svakere utvikling i ekspressivt ordforråd, hvis dette var mer enn 15 minutter om dagen (figur 1). Generelt brukte barn mer tid på skjerm under lockdown enn tidligere (se Bergmann et al., 2022). Mange foreldre havnet i en ny situasjon med hjemmekontor, samtidig som de måtte ta vare på og

underholde små barn hele dagen, så denne økningen er forståelig. At skjermtid påvirker ordforråd i negativ forstand, antar vi handler om strekket med tid som blir brukt uten at barnet nødvendigvis trenger å kommunisere språklig. Altså er det sannsynligvis ikke effekten av skjerm-aktiviteten i seg selv som er viktig, men hva barnet kunne gjort isteden – vi kan snakke om en «alternativkostnad».

BEGRENSNINGER VED STUDIEN

Som i alle typer studier er det viktig å påpeke begrensninger før vi, ukritisk, generaliserer disse resultatene til andre kontekster. Først og fremst kan det være slik at det ikke er tilfeldig hvem som sier ja til å delta i en forskningsstudie. Vi kan anta at de foreldrene som fikk den mest hektiske hverdagen under lockdown, som kanskje ikke hadde overskudd til kvalitetstid med egne barn, ikke var representert her. For denne gruppa kan det være at barnehagen er den viktigste pådriveren for språkutvikling, og vi kunne sett motsatte effekter. Det kan også være at funnene våre ikke handler om den direkte effekten av lockdown, men at foreldre under lockdown ble mer oppmerksomme på barnas ordforråd – og rapporterte det mer pålitelig etter en viss tid, eller sammenlignet med normativ data.

KONSEKVENSER FOR PRAKSIS

Slik vi ser det, kan resultatene fra denne studien ha to primære konsekvenser for barnehagepraksis. For det første: Ulike aktiviteter har ulikt potensial som pådriver for språkutvikling for de minste barna. Les mye. Også for de minste barna, som kanskje ikke selv tar initiativ til høytlesning. Tilgang til et rikt utvalg av bøker, og utnyttelse av lokale bibliotek for å få tilførsel av nye titler, tror vi er viktig. Det å kunne utforske ord og verdener utover det som er her og nå, har dessuten mange positive følger utover språkutvikling.

Når det gjelder skjermbruk, antar vi barnehager opererer med ulik prak-

” Barn som brukte mer tid på å se på skjerm under lockdown, hadde en svakere utvikling i ekspressivt ordforråd, hvis dette var mer enn 15 minutter om dagen.

sis. Vi tror konteksten av skjermbruk er betydningsfull. Det er helt sikkert pedagogiske tilnærminger til bruk av skjerm som kan fremme, og ikke sette pauseknapp, på kommunikasjon. Men hvis man tyr til skjerm som første og beste tiltak, bør man være oppmerksom på alternativkostnaden.

MER TID TIL HVERT BARN

Vår andre implikasjon er snarere en invitasjon til ettertanke. Dessverre vi at den allerede er en fanesak for mange i sektoren: Tid er et gode. Tiden 0–3-åringer brukte hjemme, ser ut til å ha hatt en positiv påvirkning på deres ordforråd, til og med over så kort tid som én måned. Handler det om kvalitet eller kvantitet av språklig input i miljøet? Handler det om omsorgsgivere som var mer oppmerksomme, og derfor lettere kunne tilpasse seg barns behov, og møte dem der de er? Vi foreslår *ikke* at barnehagen i seg

selv legger begrensninger på de yngste barnas språkutvikling, og det er ikke dette disse funnene tilsier. Barn som ikke gikk i barnehage før lockdown, hadde også en sterkere utvikling av ordforrådet. Derimot peker funnene på at i ekstraordinære omstendigheter hvor små barn og omsorgsgivere får mer tid sammen, rapporteres en raskere utvikling av ordforråd enn det som er forventet. Uavhengig av om dette er på grunn av mer kvalitetstid brukt i språkfremmende aktiviteter, eller økt bevissthet rundt barnas faktiske språkutvikling (sannsynligvis er ikke disse årsakene gjenstridige), kommer vi ikke unna at *mer tid som kan kanaliseres til hvert barn, er positivt*. Vi foreslår at nettopp det burde legges føringer for hva som prioriteres i sektoren fremover, og vi håper studier som denne kan være et tankekors når man debatterer bemanningsnorm og barnehagekvalitet.

Litteratur

- ANDERSON, N. J., GRAHAM, S. A., PRIME, H., JENKINS, J. M. & MADIGAN, S. (2021). *Linking quality and quantity of parental linguistic input to child language skills: A meta-analysis*. Child Development, 92(2), 484–501. <https://doi.org/10.1111/cdev.13508>
- BERGMANN, C., DIMITROVA, N., ALASLANI, K., ALMOHAMMADI, A., ALROQI, H., AUSSEMS, S., ... & MANI, N. (2022). *Young children's screen time during the first COVID-19 lockdown in 12 countries*. Scientific Reports, 12(1), 1–15. <https://doi.org/10.1038/s41598-022-05840-5>
- FENSON, L., MARCHMAN, V. A., THAL, D. J., DALE, P. S., REZNICK, J. S. & BATES, E. (2007). *The MacArthur-Bates Communicative Development Inventories (CDIs): User's guide and technical manual*. Brookes Publishing Company.
- KARTUSHINA, N., MANI, N., AKTAN-ERCIYES, A., ALASLANI, K., ALDRICH, N., ALMOHAMMADI, A., ... & MAYOR, J. (2022). *COVID-19 first lockdown as a window into language acquisition: associations between caregiver-child activities and vocabulary gains*. Language Development Research, 2(1), 1–36.
- WEISLEDER, A. & FERNALD, A. (2013). *Talking to children matters: Early language experience strengthens processing and builds vocabulary*. Psychological Science, 24 (11), 2143–2152. <https://doi.org/10.1177/0956797613488145>
- STATISTISK SENTRALBYRÅ (2021, 2 mars). *Flere ettåringer i barnehage*. Hentet 4. mars, 2022, fra www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/flere-ett-aringer-i-barnehage

ANNONSE

Institutt for lærerutdanning og skoleforskning
Det utdanningsvitenskapelige fakultet

SØKNADSFRIST 1. APRIL

Er du skoleleder eller styrer i barnehage? Ta emnet JUSS FOR LEDERE på UiO

- Deltidsstudie over to semestre uten studieavgift
- 4 samlinger á to dager – 15 studiepoeng
- Kombineres med full jobb
- Oppstart høsten 2023

Styrk din kompetanse som juridisk aktør. På UiO får du tett oppfølging gjennom studiet og engasjerte forelesere fra landets ledende aktører på forskning og formidling.

Les mer på: uv.uio.no/ils/studier/evu/juss-for-ledere/

Juss for ledere tilbys på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet

Tina Å. Hjertås
pedagogisk leder i Blåklokka barnehage
i Alver kommune
tina.adlandsvik@gmail.com

Kristin Fjeldstad
pedagogisk konsulent i Blåklokka
barnehage i Alver kommune
kristin.fjeldstad@hotmail.com

Reidun Flugstad Rygg
pedagogisk veileder i språk, lesing og
skrivning i Ullensaker kommune
reidunfr@gmail.com

Skriveglede i barnehagen

Når barna får skrive og tegne på sin egen måte gjennom å lekeskrive, **kommer fortellergleden og skrivegleden tydelig fram.**

Hva kan lekeskrift være? Hvordan kan vi legge til rette for skriveglede i barnehagen? Blåklokka barnehage ønsket å se på barnas erfaringer med skriftspråket gjennom et eget avisprosjekt (Fig. 1).

OM AVISPROSJEKTET

Hele personalgruppen deltok på et foredrag om oppdagende skriving, og i etterkant ønsket vi å sette i gang et prosjekt med dette som tema sammen med skolestarterne. Målet med prosjektet var at barna skulle få uttrykke noe som var meningsfullt for dem, og de skulle utforske språk på ulike måter. Barna skulle medvirke ved å skape innhold etter egne forutsetninger og ønsker. Budskapet skulle publiseres gjennom en papiravis til barnas hjem.

Oppstarten til prosjektet var todelt. Barna ble først introdusert for ulike aviser før vi leste boken *Lille Lykke skriver*. I forbindelse med denne fortellingen introduserte vi begrepet «hemmelig skrift». I etterkant tegnet barna og ble oppfordret til å bruke hemmelig skrift for å fortelle hva de hadde tegnet. Videre hadde vi idémøte i plenum, og barna ble delt i grupper etter interesseområde og tema (Fig. 3). Fem til seks barn og en voksen jobbet med sitt tema gjennom prosjektet som gikk over sju uker med en *avisdag* per uke. Vi la vekt på rammeplanens føringer om at barnehagen skal bidra til at barn leker med språk, symbol og tekst og stimulerer til språklig nysgjerrighet, bevissthet og utvikling (Kunnskapsdepartementet, 2017). I prosjektet ble barnas tegninger et viktig utgangspunkt for samtale og skriftuttrykk.

Personalet svarte på spørreskjema og skrev en oppsum-

merende evaluering i etterkant av prosjektet. I tillegg ble prosjektet dokumentert gjennom bilder, barnas tegninger og fortellinger på papiret, barneintervju, notater fra barn og voksnes dialoger og erfaringer og den ferdige avisen. Disse dataene har gitt nyttige innblikk i hvilke opplevelser og erfaringer barn og voksne gjorde gjennom dette avisprosjektet.

HVA ER LEKESKRIFT?

Hva ligger i rammeplanens begrep *lekeskrift*? Korsgaard stiller spørsmål ved om voksne tar barns lekeskriving alvorlig nok. Har de voksne i barnehagen en god nok bevissthet om lekeskrivingens betydning? Når barn øver seg på å mestre verden, har også skriving en naturlig plass. Hvilke signaler sender vi voksne når barn begynner på sine skriveforsøk? Vi viser ofte stor begeistring når barnet prøver å lære seg å sykle. Da kaller vi det ikke *lekesykling*, dette er øvelse som gjør mester! Hvorfor gjør vi ikke det samme når det gjelder skriving? Lekeskriving må anerkjennes som en øvelse i en ferdighet (Korsgaard, 2012, s. 38–39). Hagtvet beskriver lekeskriving som et begrep som forteller at dette er skriving på barnets premisser. Når skriving blir en del av barns lek, virker leken kravredukerende, og fallhøyden er lav fordi dette er på liksom. Skriving blir også da en kilde til lekende utforskning (Hagtvet, 2009, s. 187).

HEMMELEG SKRIFT

I Blåklokka barnehage valgte vi å innføre begrepet *hemmelig skrift* for å rette oppmerksomheten på barnas egne skriveuttrykk. Vi valgte å prøve ut tegneseriemodellen for å skape en ny ramme for dialog rundt barnas tegning og skriving (Fig. 2). Følgende utsagn fra barna viser at de opplevde

FIG. 2 HEMMELIG SKRIFT: Å innføre hemmelig skrift ufarliggjør, legger til rette for mestringsfølelse, eierskap og skaperglede, og er en fin måte å introdusere skriftspråket på, sier de barnehageansatte som var med på prosjektet.

FIGUR 1. FERDIG AVIS: Hvis den voksne ufarliggjør skriving og veileder barnet i skriveprosessen for så å anerkjenne produktet, vil barnet oppleve mestring og få styrket selvtillit, skriver artikkelforfatterne. Barnas lek med språket endte opp i en avis som de fikk ta med hjem.

” Vi viser ofte stor begeistring når barnet prøver å lære seg å sykle. Da kaller vi det ikke «lekesykling», dette er øvelse som gjør mester. Hvorfor gjør vi ikke det samme når det gjelder skriving?

hemmelig skrift som en mulighet når bokstavkunnskapen kom til kort:

- «Eg elsker å skrive hemmelig skrift visst eg ikkje klarar å skrive det eg har lyst til.»
- «Eg bruker hemmelig skrift i dagbøkene mine.»
- «Det er gøy med hemmelig skrift.»
- «Eg likar å skrive historiar.»
- «Det tar så lang tid når eg skal skrive med bokstaver.»

Et av barna uttrykte mindre begeistring for den hemmelige skriften. Han var en alfabetisk skriver og likte derfor de ordentlige bokstavene best. Vi i personalet satt igjen med et inntrykk av at avisprosjektet ga oss nye perspektiver på hva skriving i barnehagen kan være. Gjennom å innføre hemmelig skrift fikk rammeplanens lekeskriving en knagg å henge på. «Det ufarliggjør, legger til rette for mestringsfølelse, eierskap og skaperglede. En fin måte å introdusere

skriftspråket på», er et av svarene i spørreskjemaet til personalet.

SKRIVEGLEDE OG FORTELLERGLEDE

Hagtvet bruker begrepet *jeg-forankret skriving*. Når barn skal fortelle på papiret om noe de er opptatt av, blir skrivingen forankret i barnets egne interesser, behov og følelser. Språket blir også jeg-forankret fordi barnet bruker kjente ord og uttrykk fra sitt eget talespråk og tar i bruk måter å skrive på som det mestrer der og da. Hvis barnet blir oppmuntret til å skrive på sin egen måte, gjerne med lekeskrift eller hemmelige tegn, er barnet sikret mestring. Den voksne ufarliggjør skrivingen og kan inspirere gjennom å gi råd og veiledning i skriveprosessen, for så å anerkjenne produktet. Da blir barnets mestring og selvtillit styrket, noe som også driver utviklingen videre (Hagtvet, 2009, s. 195).

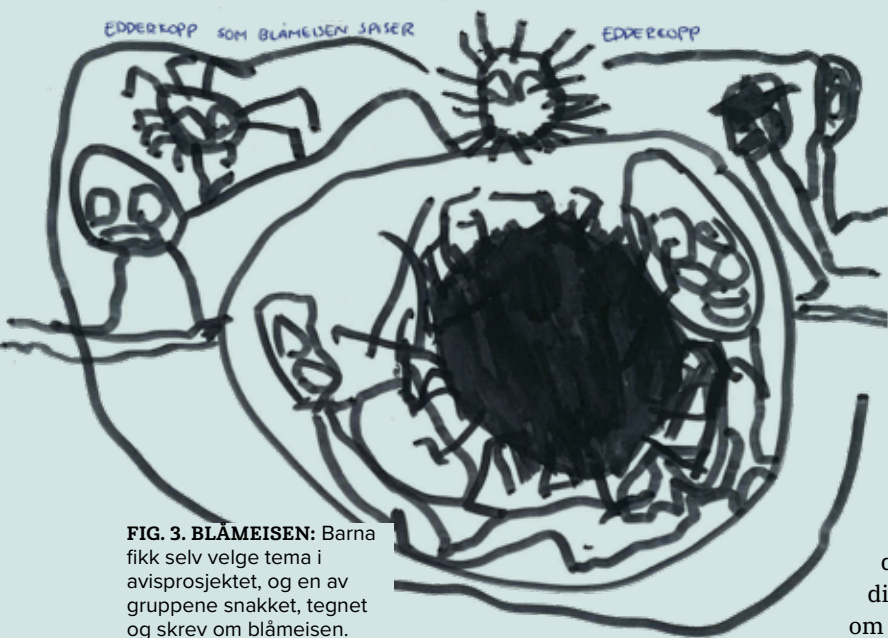

FIG. 3. BLÅMEISEN: Barna fikk selv velge tema i avisprosjektet, og en av gruppene snakket, tegnet og skrev om blåmeisen.

Nettopp denne mestringsleden erfarte vi gjennom avisprosjektet også. Når barna kunne kommunisere på sin egen måte gjennom tegning og skriving, kom både fortellergleden og skrivegleden tydelig fram.

Vi har sett at barna viser større fortellerglede og ønske om å seie noko om kva dei har teikna. At vi vaksne viser større interesse for teikningane og den hemmelige skrifta deira, har vore positivt og gjerne gjort det meir meningsfullt for dei og meir meningsfullt og lystbetont å teikne, skrive og fortelje om det. (Fra personalets spørreskjema)

PÅ BARNETS PREMISSE

Dette handler også om den viktige voksenrollen. Når barn utforsker skriftspråket gjennom egne skriveuttrykk, er det viktig å huske på at det er barnet som skal styre hva det hører, og hva det vil skrive. Dette er skriving på barnets premisser, og den voksne skal understøtte barnets strategier og anerkjenne det barnet gjør (Hannibal, 2012, s. 92). Det å være nysgjerrig og interessert i barnets skriving er et godt utgangspunkt for en god og støttende dialog rundt barnets fortelling på papiret. Frost er opptatt av at hvis vi voksne klarer å fange barnets nysgjerrighet, initiativ og lærelyst, kan vi bidra til en fruktbar prosess som fremkaller læringspotensialet hos barnet (Frost, 2020, s. 11). Vi i Blåklukka barnehage erfarte at både organisering, de voksnes holdning og kompetanse på barns tidlige skriveutvikling er avgjørende for å kunne få til en god dialog, og å gi hvert barn god tilpasset støtte.

UTFORDRINGER

Avisprosjektet i Blåklukka barnehage har vært til stor inspirasjon både for barn og voksne. Barnas utforskning av skriftspråket har virkelig blitt satt på agendaen, samtidig som barns medvirkning og fortelling på papiret har blitt

” Hvis barnet blir oppmuntret til å skrive på sin egen måte, gjerne med lekeskrift eller hemmelige tegn, er barnet sikret mestring.

verdsatt høyt i prosessen. Fra de voksnes ståsted har organiseringen vært den største utfordringen. Det er stor enighet om at vi ved neste prosjekt skal intensivere tidsbruken rundt prosjektet for å sikre at man slipper å ta opp i igjen tråden hver *avisdag*. Selv om prosjektet ble organisert i små grupper, var det utfordrende å gi god nok tilpasset støtte gjennom dialogen med hvert enkelt barn. Dette kan også handle om at lekeskrivingen og begrepet *hemmelig skrift* var nytt og ble innført som en del av avisprosjektet. Flere i personalet har uttrykt at de skulle ha begynt med *hemmelig skrift* tidligere, slik at dette var blitt en naturlig ytringsform i forkant av avisprosjektet. Tegneseriemodellen opplevdes som en nyttig ramme for å fortelle på papiret med sammensatte tekster.

VEIEN VIDERE

Vi erfarte at både skrivegleden og fortellergleden ble stimulert gjennom avisprosjektet. De voksne ble mer bevisste sin rolle i den skriftspråklige stimuleringen i barnehagen. Vi vil fortsette å legge til rette for at skriving kan være en naturlig del av språklige aktiviteter. Dette kan skje gjennom slike større prosjekter, men like viktig er skriftspråkstimulering som oppstår gjennom aktiviteter og lek i hverdagen. Da må de voksne være til stede, de må vise engasjement og interesse for barnas formidling og ha nødvendig utstyr lett tilgjengelig. Skrivingen må skje på barnas premisser der både hemmelig skrift og alfabetisk skriving får sin plass alt etter hvor barnet er i sin skriveutvikling. Da blir skrivegleden en naturlig del av barnehagehverdagen.

Litteratur

- FROST, J. (2020). Merk språket – skriv og les. Info Vest, Stavanger.
- HAGTVET, B. (2009). Eksperimenterende skriving i skriftspråklig utvikling. I Frost, J. (red.), *Språk- og leseveiledning. Teori og praksis* (s. 185–204). Cappelen Akademisk Forlag.
- HANNIBAL S. (2012). Opdagende skrivning på barnets premisser og som leg. I S. Madsbjerg & K. Friis (red). *Skrivelyst i barnehagen* (s. 83–96). Dansk psykologisk forlag.
- KORSGAARD K. (2012). Dyp tærne i skriftspråket – om skriftsproget som en naturlig del av hverdagen. I S. Madsbjerg & K. Friis (red). *Skrivelyst i barnehagen* (s. 37–46). Dansk psykologisk forlag.
- KUNNSKAPSDEPARTEMENTET (2017). Rammeplan for barnehagen. Utdanningsdirektoratet. Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver bokmål (udir.no).

Anmeldt av

Ingeborg Tveter Thoresen
tidligere rektor og førstelektor ved Høgskolen
i Vestfold, fagbokforfatter og skribent
t-thores@online.no

Monica Bjerklund og Nassira Essahli Vik (red.)

Familiemangfold og profesjonsutøvelse i barnehagen

Universitetsforlaget (2022)
158 sider

En bok som utfordrer oss

Bokas forfattere utfordrer «ta-for-gitt»-forståelser av hva en familie er.

Familier endres i takt med endringer i samfunnet, frigjøringsprosesser og teknologiske nyvinninger. På prisverdig vis klargjør forfatterne sin posisjon: «Alle jobber eller har jobbet i Rosa kompetanse, fagavdelingen til FRI – Foreningen for kjønns og seksualitetsmangfold» (s. 27). Det har gitt dem tilgang til «praksishistorier om møter med barn og familier som lever i normbrytende familiekonstellasjoner». Boka retter et kritisk blikk mot samfunnets normer, og gir leseren inngående kunnskap om hvordan heteronormativitet utfordres.

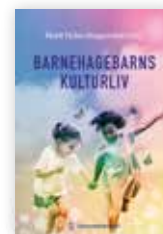
ENDRINGER I FAMILIEBEGREPET

I bokas første del drøftes endringer i familiebegrepet. Ifølge rammeplanen skal barnehagen «synliggjøre et mangfold av familieformer og sørge for at alle barn får sin familie speilet i barnehagen». Boka viser hvordan du kan gjøre det. Boka tar for seg regnbuefamiliene, der «foreldrene er lesbiske, homofile,

bifile eller transpersoner». Spørsmål som drøftes, er: Hva kan barnehagen gjøre for at barna opplever inkludering og likeverd for sine familier? Boka handler også om solomødre, som er enslige mødre som har fått barn med hjelp av donor. Fertilitetsteknologien endrer familieførståelsen, og forfatterne drøfter utfordringer i lys av internasjonal forskning.

RELIGIØST FAMILIEMANGFOLD

Del 2 omfatter etnisk, språklig og religiøst familiemangfold. Forfatteren har erfart berøringsangst når det gjelder religion i barnehagen. *Familieformer og foreldresamarbeid i et mangfoldsperspektiv* er også et tema. Dessverre er ikke referanser i kapitlet med i litteraturlista. Bokas to siste kapitler utfordrer leserne med ny kunnskap om forskning på språk i flerspråklige familier, og hvordan familiesyn og mangfold kommer til uttrykk i planer for høyere utdanning. Boka er for både forskere og profesjonsutøvere.

Marit Holm Hopperstad (red.)
Barnehagebarns kulturliv
Universitetsforlaget
(2022)
208 sider

Denne boka viser hvordan barnehagen kan arbeide med barnekultur. Det er en antologi med ny, forskningsbasert kunnskap om barnehagebarns kulturliv. Tema er blant annet barns kunstmøter på museum, barns digitale lek, barns uttrykk i sang og bildebøker for flerspråklige barn.

Johanna Birkeland, Hege Fimreite og Anne Grethe Sønsthagen
Den kompetente barnehagen
Cappelen Damm Akademisk
(2022)
224 sider

En bok som handler om hvordan ledelse kan brukes for å skape en felles læringskultur i barnehagen med mål å utvikle barnehagens pedagogiske praksis. Boka bygger på tre doktorgrader om blant annet kollegaveiledning, foreldresamarbeid og observasjon. Den viser hvordan du kan lede kompetanseheving i barnehagen.

Barbro Djupvik, Marit Holm Hopperstad og Lise Hovik
Prosjekt på gang!
Fagbokforlaget (2022)
104 sider

Målet med prosjektarbeid er at barna skal gjøre nye oppdagelser og få kunnskap om noe som engasjerer dem. Denne boka viser deg hvordan du kan bruke kunst i prosjektarbeid. Du får konkrete eksempler fra barnehager som har laget prosjekter om alt fra bokstavjakt i verdensrommet til lek med Gruffalo i skogen.

Nye bøker

Line Hansen Hjellup og
Sissel Hadland
Leseglede i barnehagen
Cappelen Damm Akade-
misk (2022)
108 sider

Hvordan kan vi skape en kultur for leseglede i barnehagen? Denne boka gir deg 10 nøkler som kan hjelpe deg med å få til det. Det er en lettlest bok med konkrete tips til bøker som fenger, spennende leseprosjekter og hvordan bygge opp en boksamling. Du får råd om hvordan jobbe med å spre leseglede blant personalet, barna og foreldrene.

Laila Kjærbaek og Ditte
Boeg Thomsen
Børns sprogtilægnelse
Sproglig udvikling hos
danske børn 0–6 år
Frydenlund Academic (2021)
376 sider

En dansk forskningsbasert grunnbok i språkutviklingen hos danske barn mellom 0 og 6 år. Boken er basert på språkvitenskap, psykologi og pedagogikk. Hvordan lærer barn ord? Hva gjør jeg hvis barnet stammer? Hvordan hjelper jeg flerspråklige barn, eller barn med nedsatt hørsel, autisme eller ulike språkutfordringer? Når bør jeg teste barns språk? Dette får du svar på i boka.

Linda Apalnes Gardar
Barn i barnehagen med
stort læringspotensial
Tilrettelegging for evnerike
barn
Fagbokforlaget (2022)
68 sider

Boka tar for seg hvordan du kan fange opp evnerike barn i barnehagen og bidra til barns trivsel og læring. 3–5 prosent av alle barn har et stort læringspotensial. Evnerike barn faller ofte utenfor i lek og kan bli stille og innesluttet om de ikke blir møtt på sine behov. Barna kan være evnerike intellektuelt, innen kunst og kreativitet som musikk eller malerkunst, eller til å forstå sosiale koder.

Anmeldt av

Kathrine Mathilde Fagereng
barnehagelærer med master i barnehage-
pedagogikk, pedagogisk leder i Slagen
barnehage i Tønsberg, forfatter og blogger
som barnehagehjertet.blogspot.com
kathrinefagereng@hotmail.com

Margareth Sandvik
Språkarbeid i barnehagen
Cappelen Damm Akademisk (2021)
136 sider

En praktisk bok om språkarbeid i barnehagen

Denne boka viser hvordan vi kan støtte barns språkutvikling i barnehagens hverdagsrutiner.

Hvert kapittel bygger på en faglig ramme om hvordan vi kan invitere barn inn i språkstimulerende samtaler i situasjoner i hverdagen. Kapitlene tar opp ulike utfordringer og viser til gode praksisseksempler. Forfatteren gir også tips til sanger og bøker barnehagene kan bruke i samtaler og aktiviteter for å styrke barnas språk.

LA BARN FÅ DELTA

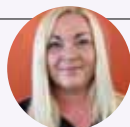
Forfatteren løfter noen prinsipper for godt språkarbeid i barnehagen som å la barnet få delta, å tilpasse samtalen til barnets forutsetninger, å være bevisst barnets språkerfaringer hjemmefra, å være bevisst sin egen deltakelse i samtalen og å la barnet få bidra til samtaletemaet. Etter hvert kapittel stiller Sandvik gode spørsmål til videre refleksjon som vi med fordel kan løfte videre i personalgruppa. Eksempler på spørsmål vi kan reflektere rundt, er: I hvilken grad har dere aktiviteter før, under og etter lesingen? I hvilken

grad viser du at innholdet kan tolkes og oppleves på ulike måter? Hvordan kan du støtte barns språk i de ulike leketyperne? Hva snakker du om under bleieskift? Hvordan møter du barna når de kommer i barnehagen? I hvilken grad får du snakket med det enkelte barnet?

ALLE ANSATTE HAR ET ANSVAR

Boken viser hvordan personalet kan utvikle et riktig og godt språkmiljø. Sandvik er tydelig på at ledelsen bør spørre seg hvordan språkarbeidet er organisert, og hvordan det blir fulgt opp. Forfatteren påpeker at alle barnehageansatte kan arbeide med barnas språk. «Alle bør derfor tenke over hva de kan gjøre for barna, og hvordan de kan sikre at hvert enkelt barn får delta og hvordan de kan støtte dem i ulike språkbrukssituasjoner.» Dette er en faglig og praktisk håndbok som passer godt til pedagogisk planlegging og diskusjon i personalgruppa.

Agnes-Margrethe Bjorvand, førstelektor i nordisk litteratur og norskfaglig ansvarlig i barnehagelærerutdanningen ved Universitetet i Agder (UiA). agnes-margrethe.bjorvand@uia.no

Cecilie Dyrkorn Fodstad, førstelektor i norsk ved Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning (DMMH). Cecilie.Fodstad@dmmh.no

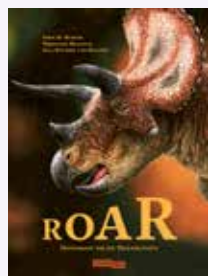
Max Estes
Regnværsdagen
Ena forlag (2022)
Bildebok 1–6 år
41 sider

Det er nære sammenhenger mellom litteraturen og leken, og i denne ordløse bildeboka følger vi en barnekarakter og en hund inn i fantasi- og lekverdenen med utgangspunkt i en sølepytt. Vi møter dem først lesende i sofakroken, før de tar med en paraply ut i regnet. Sølepytten blir til havet med båter, ville dyr, skyer med øyne og en truende blekksprut. Heldigvis kan paraplyen omformes fra båt til en slags luftballong, og ferden fortsetter blant skyer, fugler og et romskip. Slik følger vi karakterene gjennom vannets kretsløp, før de seiler trøtte inn vinduet til sin egen stue. Boka innbyr til at barna får fortelle, og flerspråklige barn kan bruke av sitt språklige mangfold avhengig av hvem boka leses sammen med.

Markus Lantto og Camilla Kuhn
Kåre og Marimba
Samlaget (2022)
Bildebok 3–6 år
33 sider

Kåre og Marimba kjeder seg. Kåre foreslår at de kan rydde rommet hans, men Marimba vil bare spise is. Til slutt blir de enige om å hjelpe den første de møter, og det blir Torsten. Han står og fikler med låsen på en sykkel og er ikke særlig interessert i hjelp. Men Kåre og Marimba lar seg ikke stoppe. De hjelper Torsten med å bryte opp sykkellåsen, og etterpå blir de med på en forrykende sykkelturn og leker gjemsel med noen som ser veldig ut som ekte politifolk. Dette er ei glad bok full av humor, mye takket være at vi forstår mer enn hovedpersonene. Fornuftige Kåre og sprudlende Marimba er herlige kontraster, og de mange detaljene i bildene inviterer til å lese boka flere ganger.

Jørn H. Hurum, Torstein Helleve og Esther van Hulsen
Roar – historien om en Triceratops
Vigmostad & Bjørke (2022)
Fagbildebok 4–6 år
39 sider

Den to meter lange skallen til triceratopsen Roar står på Naturhistorisk museum på Tøyen. Hva kan skjelettet fortelle om det livet han levde, hvor han ble funnet, og hvordan skjelettet er bearbeidet? Boka skaper begeistring for og innsikt i dinosaurer, og hvordan dyr og natur er i stadig endring.

Kaveh Rashidi og Leonard Furuberg
Hvorfor vokser det ikke hår på tungen? Og 52 andre ting du lurar på om kroppen
Cappelen Damm (2022)
Fagbildebok 4–6 år
64 sider

Hvorfor har vi øyenbryn? Hvorfor har vi to ører? Hvorfor vokser det ikke hår på tungen? Og kommer det snør fra hjernen? Dette er bare fire av i alt femtite spørsmål om kroppen som denne boka gir enkle og konkrete svar på. Dette er en lærerik og underholdende samtalebok som garantert vil inspirere barna til enda flere spørsmål om kroppen.

Hege Østmo-Sæter Olsnes
Rot og Bjørne leker med følelser
Aschehoug (2022)
Fagbildebok 3–6 år
81 sider

Rot og Bjørne er nesten alltid glade når de leker sammen, men bare nesten alltid. I den femte boka om de to vennene er de både glade, triste, misunnelige, sinte, redde og sjalu i leken. «En følelse er en slags alarm i kroppen», forklarer det, og boka åpner for samtaler med barn om hvordan følelsenes «alarmer» slår ut i ulike situasjoner.

Barn med spesielle behov får ikke hjelpen de trenger

Kommunene har ansvaret for at barn med spesielle behov skal få den hjelpen de trenger. Likevel opplever ikke barnehagene at de settes i stand til dette.

I barnehagelovens § 37 står det at barn med nedsatt funksjonsevne har rett til et egnet individuelt tilrettelagt barnehagetilbud. Dette støtter også likestillings- og diskrimineringslovens § 20 opp om. Barnehagen har også plikt til universell utforming (§ 17). Det er kommunen som har plikt til å sørge for at barnet får det tilbudet det har krav på etter barnehagelovens § 37. Kommunen skal også oppfylle retten til spesialpedagogisk hjelp for barn bosatt i kommunen (§ 31). Dette dreier seg om barn som ikke får sine behov dekket gjennom det ordinære allmennpedagogiske tilbudet.

KLARER IKKE Å HJELPE BARN

Få barnehager vil ha mulighet til å gi den oppfølgingen barn med særskilte behov trenger, uten at det tilføres ekstra personalressurser og/eller spesialpedagogisk hjelp.

Hvis kommunen mener barnehagen skal gjøre tilpasninger i det allmennpedagogiske tilbudet, uten at det tilføres en ekstra ressursperson eller ekstra timer til barnet, vil konsekvensen bli et svekket barnehagetilbud for alle barn. De ansatte vil ikke strekke til for noen.

DETTE BLIR KONSEKVENSENE

Spesialpedagogisk hjelp fra kommunen noen timer i uken vil for mange barn være viktig. Samtidig er det ofte ikke nok. Dette kan dreie seg om barn som trenger ekstra

Royne Berget
styrer i Ingierkollen barnehage i Nordre Follo
roynekristoffer.berget@nordrefollo.kommune.no

”Det framstår provoserende at plikter, krav og rettigheter overhodet ikke henger sammen i møte med virkeligheten.

oppfølging, en til en, gjennom store deler av dagen. Det kan være barn som trenger skjerming i roligere omgivelser, hjelp til å spise, fysisk trening, veiledning i samspill-situasjoner eller hjelp i overgangssituasjoner. Verken det allmennpedagogiske tilbudet eller den spesialpedagogiske hjelpen løser slike behov.

Hvis barnehagen ikke settes i stand til å gjøre denne jobben, så havner ansatte, styrer og eier i en etisk skvis mellom kommunens vedtak og lovverkets plikter og krav.

Det framstår provoserende at plikter, krav og rettigheter overhodet ikke henger sammen i møte med virkeligheten. Jeg vil hevde at dette krenker barns rettigheter,

som er nedfelt i Grunnlovens § 104: «Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.»

GRÅSONEBARN

Fram til 2011 kunne barnehagene søke midler på grupper av barn hvis de trengte å forsterke en avdeling for å kunne hjelpe og støtte enkeltbarn med å fungere i gruppe. Dette var såkalte 10 prosent-midler som var øremerket. For mange barn utgjorde dette en stor positiv forskjell. Da disse pengene ble fjernet, var det først og fremst de såkalte gråsonebarna som ble rammet. Gråsonebarn har behov for ekstra oppfølging i det daglige, uten at

TRENGER HJELP: Få barnehager vil ha mulighet til å gi den oppfølgingen barn med særskilte behov trenger uten at det tilføres ekstra personalressurser eller spesialpedagogisk hjelp, sier Royne Berget.

Illustrasjonsfoto:
Adobe Stock

de har en diagnose. Det kan være snakk om barn med psykiske, emosjonelle eller fysiske utfordringer, språk-, atferds- eller konsentrasjonsvansker, eller barn som er blitt utsatt for omsorgssvikt.

Spørsmålet er om dette kan ha medført at noen av gråsonebarna som kunne fått hjelp tidlig, nå ender opp i lange utredninger for å få fastsatt en diagnose. Antall personer med ADHD-diagnose i Norge økte fra 11 000 til 42 000 på 10 år, ifølge tall fra Reseptregisteret fra 2017.

I Færder kommune er utviklingen annerledes. Der har de ansatt en spesialpedagog i hver barnehage, oppå ordinær grunnbemanning. Der har vedtak om spesialpedagogisk hjelp gått ned med 60 prosent fra 2017 til 2021.

FOREBYGGING FREMFOR REPARASJON

De siste 30 årene er åpningstidene blitt lengre, barna er blitt yngre, det er flere barnehagelærere med ubunden tid, og stadig flere oppgaver er pålagt barnehagene. Da vil god tilrettelegging for barn med nedsatt funksjonsevne, gråsonebarn og andre sårbare barn utgjøre en positiv forskjell for bemanningen. Det vil være langt mer samfunnsøkonomisk lønnsomt å jobbe forebyggende enn å få barn som ender opp i psykiatrien eller ikke kommer seg ut i jobb. Barnehager må bli satt i stand til å følge opp barn som trenger ekstra hjelp, i tråd med retten de har til et tilrettelagt og likeverdig tilbud.

Barnehager verden rundt

TEKST: LINE FREDHEIM STORVIK
FOTO: AFP/NTB OG ADOBE STOCK

1 SVERIGE

Sverige dårligst på fysisk aktivitet

SVENSKES BARNEHAGER KOMMER DÅRLIGST UT i en nordisk studie som har undersøkt om fysisk aktivitet nevnes i landets barnehagelover. Fysisk aktivitet nevnes i loven i Danmark, Finland og Island, men ikke i det hele tatt i Sverige og Norge. I læreplanene derimot, er fysisk aktivitet nevnt noe i alle de nordiske landene, men det står minst i svenske læreplaner for barnehagen.

Ingen av de nordiske landene har WHO sine anbefalinger om daglig fysisk aktivitet i sine læreplaner, ifølge studien *Movement and Physical Activity in Early Childhood Education and CARE Policies of Five Nordic Countries*.
(forskning.se)

2 TYSKLAND

Ren vegetarmeny i barnehagen

Kokken Tom Mackenrodt lager vegetarmeny i Fröbel-barnehagen i Köln. Barnehagen har tilbudt barna ren vegetarmeny i rundt to år. (NTB)

3 USA

I 1890-årene lærte barnehagebarna å stryke klær

Åtte afroamerikanske barn lærer å vaske og stryke klær i Whittier førskole i Virginia i USA i 1899.

Bildet er hentet fra Universal History Archive / UIG. (NTB)

4 SØR-KOREA

Trener på førstehjelp

Leder Seo Kang-suk for Songpa-gu distriktskontor oppfordrer barnehagestudenter til å trene på hjerte-lunge-redning i en park i Seoul. Barna får også prøve. Treningen er en del av en nasjonal beredskapsøvelse i 300 offentlige institusjoner, distrikt og departement. (NTB)

5 INDONESIA

Naturbarnehage i Indonesia

Barna i den muslimske naturbarnehagen Shagaqu i Indonesia er nesten alltid utendørs. Barna er mellom tre og seks år og oppfordres til å leke, utforske og lære av naturen. Jobben til de ansatte er å bistå barna i naturen, i stedet for å lede dem. (NTB)

Hvordan får vi øye på barna?

Å se barna er barnehagelærerens **aller viktigste og vanskeligste ansvar.**

Alle som arbeider i barnehagen, skal følge med på hvordan barna i barnehagen har det, ifølge barnehageloven. Hva betyr egentlig det, og i hvor stor grad har de ansatte mulighet til å virkelig se barna? Den svenske barnehagelæreren Ann Åberg sa at vi må se barna på nytt – hver dag. Men er det mulig?

TRE ULIKE BLIKK

Den danske barndomsforskeren Anette Boye Koch har sett nærmere på hvordan de ansatte i barnehagen vurderer barnas trivsel. Hun har gruppert de ansattes blikk på barna gjennom tre kategorier: det vurderende, blikket, det overvåkende blikket og det kroppslige øyet.

Gjennom det *vurderende blikket* ser vi på barnet for å finne særlige egenskaper eller kompetanse. Vi måler barnet opp mot noen standarder. De fleste av oss opplever nok at vi trenger dette blikket noen ganger, særlig om vi er bekymret. Dette blikket gir oss som regel begrenset kunnskap – vi ser det vi leter etter, verken mer eller mindre. Når vi nærmer oss barnet med det problemorienterte blikket, er det ofte problemer vi finner, sier Boye Koch. Hun har liten tro på at vi klarer å være objektive i disse situasjonene.

Gjennom det *overvåkende blikket* kan vi holde oversikt over barna. Vi teller barn og sveiper med blikket for å forsikre oss om at

alle er der. Det er selvsagt helt nødvendig at noen har den rollen, men kanskje ikke alle?

SE MED KROPPEN

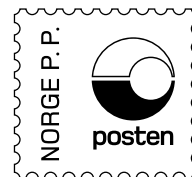
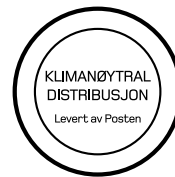
Det *kroppslige øyet*, hevder Boye Koch, er helt nødvendig for å forstå barns trivsel og ytringer. For vi kan faktisk ta inn kunnskap om barnet med hele kroppen, og vi får informasjon fra barnet gjennom barnets kropp. Skal vi bli kjent med barna på denne måten, må vi kunne hengi oss til øyeblikket og ha hele vår kroppslige oppmerksomhet rettet mot barnet. Dette blikket krever tid, ro og stor grad av oppmerksomhet. Jeg tror Boye Koch har helt rett i at vi ikke kan lære et barn å kjenne uten å ta i bruk alle disse blikkene, og at vi må ha tid til å bruke det kroppslige øyet hvis vi skal kunne vite om et barn trives. Vi kan være sammen med barn hele dagen med det overvåkende blikket, uten å forstå mer av barnas ytringer. Vi kan også bruke det vurderende blikket: Klarer hen å sitte rolig? Det overvåkende og vurderende blikket vil gi oss litt mer kunnskap om barnet, men aldri ordentlig kunnskap. Den skremmende sannheten er antakelig at man kan tilbringe dag etter dag sammen med barn uten egentlig å se dem.

”
Den skremmende sannheten er antakelig at man kan tilbringe dag etter dag sammen med barn uten egentlig å se dem.

Ann Mari Milo Lorentzen

leder for Kontaktforum barnehage i Utdanningsforbundet
annmarimilo.lorentzen@utdanningsforbundet.no

Returadresse:
Første steg
Utdanningsforbundet
Postboks 9191 Grønland
N-0134 Oslo

NORDISKE IMPULSER 2023:
Lekens dramatiske fortellinger

Rolleleken er barns måte å være i verden på,
og den må gis plass, tid og inspirasjon!

OSLO KONGRESSENTER • 27. OG 28. APRIL 2023 • PÅMELDING PÅ WWW.UTVIKLINGSFORUM.NO